

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Odpadlictví od víry v islámu

Náhled do historie a současnosti

Roz Shero

Plzeň 2018

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická
Katedra Blízkovýchodních studií
Studijní program Mezinárodní teritoriální studia
Studijní obor Blízkovýchodní studia

Diplomová práce
Odpadlictví od víry v islámu
Náhled do historie a současnosti

Roz Shero

Vedoucí práce:

Mgr. Veronika Sobotková, Ph.D.

Katedra Blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2018

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, květen 2018

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé práce, doktorce Veronice Sobotkové, za její ochotu, připomínky a cenné rady, jakož i za její ochotu a vždy otevřený přístup ke studentům.

Obsah

1	ÚVOD	1
1.1	Poznámka k transkripci.....	3
1.2	Metody práce.....	3
2	NÁHLED DO PROBLEMATIKY ODPADLICTVÍ Z POHLEDU NÁBOŽENSKÉHO.....	5
2.1	Vyjasnění terminologie	5
2.2	Odpadlictví v Koránu.....	6
2.3	Trest za odpadlictví v sunně	12
2.3.1	Výrok: „Toho, jenž změnil své náboženství, zabijte ho.“	13
2.3.2	Výrok: „Kdo se odvrátí od svého náboženství a opustí lid/společenství.“	16
2.4	Právní odůvodnění trestu za odpadlictví.....	18
2.4.1	Druhy odpadlictví	19
2.4.2	Legitimizace aplikování trestu	22
2.5	Odpadlictví žen	26
3	ODPADLICTVÍ V HISTORII.....	27
3.1	Odpadlictví v islámském středověku	27
3.1.1	Zandaqa	27
3.1.2	Ateismus.....	30
3.2	Obvinění z odpadlictví ve dvacátém století.....	41
3.2.1	Táha Husejn	42
3.2.2	Farag Fuda	47
3.3	Fenomén odpadlictví v arabských zemích za posledních 10 let	50
3.3.1	Veřejně známá jména ex-muslimů	52
4	KVALITATIVNÍ VÝZKUM.....	58

4.1	Islám očima ex-muslimů, aneb proč muslimové opouštějí islám?	60
4.2	Ženská otázka	62
4.3	Nesoulad vědy a víry	63
4.4	Profil respondentů	66
4.5	Souhrn.....	69
5	ZÁVĚR	70
6	SEZNAM LITERATURY:.....	72
7	RESUMÉ	82
8	PŘÍLOHY.....	84

1 Úvod

Ačkoliv výraz „lidská práva“ (*huqúq al-insán* حقوق الانسان) má svůj ekvivalent v každém jazyce, způsob jakým chápeme tento termín, se může do značné míry lišit z kultury na kulturu a nezdědka bývá předmětem debat a sporů. Pro někoho, kdo není příslušníkem západního civilizačního okruhu, se může koncept lidských práv zdát jako jakýsi západní produkt, který má neo-imperialistický tón a slouží jako prostředek k ovládnutí zemí třetího světa, omezování jejich pokroku a udržování jich v závislosti. Pro jiné zase tento koncept odráží zájmy většiny populace na zemi a třebaže jej můžeme označit za západní produkt, neznamená to, že jde o nástroj k ovládnutí jiných kultur.¹

Je to právě otázka odpadlictví v islámu, jež je úzce spjata s porušováním lidských práv a jež se velmi často stává terčem pro kritiku islámu nejen z pozice Západu, ale i z pozice samotných muslimů, hlásajícím se k umírněným odvětvím islámu.

K jedné z nejznámějších afér, týkajících se odpadlictví, která se celosvětově vryla do povědomí, došlo v 80. letech, kdy iránský duchovní vůdce, Ajatolláh Chomejní vydal fatvu, v níž prohlásil Salmana Rushdieho, autora *Satanských veršů* za odpadlíka. Vyzýval tehdy věřící, aby s ním neměli žádné slitování. Rovněž v Egyptě došlo k mnoha podobným situacím, zde jmenujme například prohlášení vydané předními učiteli al-Azharu v roce 1992, jímž veřejně učinili z egyptského spisovatele a myslitele Faraga Fudy odpadlíka. V důsledku toho byl tehdy zastřelen radikály z teroristické organizace al-Džamá'a al-islámíja. V roce 1993 byl zase obviněn z odpadlictví profesor islámské filozofie na Káhirské univerzitě, Nasr Hámid Abú Zajd, kvůli svým názorům na hegemonii koránských předpisů ve společnosti. Podobně pak také

¹ SAEED, Abdullah. Hassan, Saeed. *Freedom of Religion, Apostasy and Islam*, s. 9.

bylo v roce 2001 podáno trestní oznámení na egyptskou feministickou spisovatelku Nawál as-Sa^cdáwí.²³

Mimo to došlo k řadě dalších případů obvinění z rouhání a odpadlictví, kterým nebyla věnována příliš velká pozornost v médiích. Obvinění se týkala konvertitů k jiným náboženstvím, intelektuálů, novinářů a spisovatelů z různých zemí islámského světa⁴ včetně Egypta, Jordánska, Alžírsko, Jemenu a Saudské Arábie. Ve většině muslimských zemí se nepraktikuje trest smrti za odpadlictví, téměř ve všech zemích islámského světa, ale existují zákony kriminalizující jakoukoliv formu napadání či pohrdání náboženstvím. Trest smrti jako takový je pak praktikován především v Saudské Arábii, Íránu a Súdánu.⁵

V dnešní době jsme v arabských zemích svědky výrazné vlny odpadlictví, kdy mnoho mladých Arabů veřejně hlásá svůj odchod od islámu. Tito lidé našli odvahu a odhodlání vyjádřit svůj postoj, i přestože žijí ve společnosti, kde náboženství proniká do většiny aspektů každodenního života a kde by jejich veřejný odklon od víry mohl mít velice neblahé důsledky. Mnozí byli za vyjádření svých myšlenek uvězněni, některým je vyhrožováno popravou, jiní byli donuceni k exilu. Mnoho dalších si své názory raději nechává pro sebe, protože se obávají reakce rodiny a mají strach o svůj život. Jejich hlasy jsou totiž velkým nebezpečím pro konzervativní náboženské společnosti, obzvláště pak pro autokratické vlády, které získaly svoji legitimitu na základě náboženství.⁶

Díky internetu jsou dnes mladí Arabové mnohem více vědomi vnějšího světa, než jak tomu bylo u předchozí generace, a když porovnávají svoje země s ostatními zeměmi vyspělého světa, bývají zklamáni. Právě náboženství je podle nich jednou z hlavních překážek před pokrokem v jejich zemích. Nelíbí se jim, že náboženství není soukromou záležitostí každého člověka a odmítají jeho pronikání do všech oblastí společnosti a politiky.

² SAEED, Abdullah. Hassan, Saeed. *Freedom of Religion, Apostasy and Islam*, s. 1.

³ SAEED, Abdullah. Hassan, Saeed. *Freedom of Religion, Apostasy and Islam*, s. 1.

⁴ AL-CHIŠN, Husejn. *Al-fiqh al-džinái fi al-islám: Ar-rida namúžadžan*, s. 19.

⁵ SAEED, Abdullah. Hassan, Saeed. *Freedom of Religion, Apostasy and Islam*, s. 1.

⁶ WHITAKER, Brian. *Arabs Without God: Introduction. Al-Bab* [online].

Cílem této práce je předložit stručný ucelený přehled o problematice odpadlictví a legitimacy stanoveného trestu, tj. trestu smrti z pohledu různých náboženských učenců. Věnovat se budu také jednotlivým případům odpadlictví v rámci středověkého islámu a pokusím se interpretovat alespoň zčásti tehdejší protiislámské myšlení, takzvanou *zandaqu*. Patříčná pozornost potom bude věnována současné situaci odpadlictví v arabských zemích a důvodům, pro které mladí lidé dnes islám opouštějí.

1.1 Poznámka k transkripci

K přepisu slov z arabštiny budu v této práci používat obdobný způsob zápisu, jako použil Ivan Hrbek ve svém překladu Koránu. Na rozdíl od něho však nebudu vázat slova genetivního spojení a podstatná jména s přívlastky (tedy například *mulhid dahrí, al-Isrá' wa al-mi^ʿrádž* apod.). Znak ^ʿ představuje arabskou hlásku ^ʿajn. Dále znak ^ʾ reprezentuje hamzu. Hamzu nebudu zapisovat na začátku slov, pouze uprostřed nebo na konci. Pro zjednodušení nebudu rozlišovat emfatické hlásky. Arabská jména budu uvádět pomocí českého přepisu z arabštiny (např. Nawál as-Sa^ʿdáwí). Všechny citace z Koránu jsou na základě jeho překladu Ivanem Hrbkem.⁷

1.2 Metody práce

Předložená práce je z větší části výsledkem nastudování primárních literárních zdrojů věnujících se problematice odpadlictví, a z části výsledkem dlouhodobého sledování tohoto fenoménu v arabských médiích a na sociálních sítích, a vlastního menšího výzkumu.

Pracovních hypotéz jsem si zvolila vícero, avšak nejzásadnější byly tato tvrzení: muslimové opouštějí islám, protože jsou zklamáni v jeho ideálech a chování náboženské obce, které je v rozporu se zdravým rozumem. Islám je

⁷ Viz seznam literatury a pramenů – *Korán*.

nespravedlivý v otázce rovnosti mužů a žen (viz rodinné právo). Islám se neslučuje s vědou. Obsah Koránu je rozporuplný a dvojznačný.

Jelikož se výzkum zabývá osobními postoji a životními zkušenostmi ex-muslimů, je proveden pomocí kvalitativní metody. Takováto metoda nám umožní hlubší vhled do tématu a pomůže nám poodkrýt ty pravé důvody pro odchod muslimů od islámu.

Výzkumné otázky byly nejprve sestaveny v českém jazyce a následně přeloženy do arabštiny. Vzhledem k citlivému tématu, uzavřenosti komunity a jejímu rozšíření po celém arabském světě, bylo nejjednodušší a zároveň nejefektivnější zvolit výzkumnou metodu zvanou „sněhová koule“. Tato metoda je založena na dobrovolné účasti respondentů na základě předchozí reference od dříve dotazované osoby, vytvářející jakýsi most mezi informátorem a výzkumníkem.⁸ K této skupině respondentů jsem se dostala skrze své členství ve facebookové skupině s názvem „Ateisté přemýšlející“ (*Mulhidún mufakkirín*, ملحدون مفكرون). Kontaktovala jsem správkyni skupiny, která, po detailním rozhovoru ohledně mého výzkumu, zajistila rozeslání dotazníku dvaceti ex-muslimům. Hlavním kritériem výběru respondentů byla rozmanitost jejich státní příslušnosti, aby pokud možno pocházeli z různých koutů arabského světa. Velmi důležité bylo také zastoupení obou pohlaví, pro vytvoření ucelenějšího obrazu problematiky.

Respondenti si nepřáli odhalit svou identitu a ani poskytnout nahrávaný internetový rozhovor, neboť se obávali o osobní bezpečnost.

V práci je také věnován prostor několika případům odpadlictví veřejně dostupným na *YouTube*, a to pro zajímavost, kterou tyto jednotlivé příběhy přinášejí.

⁸ Denscombe, M. *The Good Research Guide: For Small-scale Social Research Projects*, s. 37.

2 Náhled do problematiky odpadlictví z pohledu náboženského

2.1 Vyjasnění terminologie

Chceme-li chápat jakákoliv právní nařízení v islámské právní vědě *fiqh* (فقه), pak je nezbytné si vyjasnit význam všech termínů vztahujících se k dané problematice. V případě odpadlictví si rozeberme pojmy *zindíq* (زنديق), *ar-rida* (الرّدة) a *murtadd* (مُرتدّ).

Zindíq (زنديق): jedná se o slovo nearabského původu. Předpokládá se, že pochází z perského slova *zindík* زنديك, které původně označovalo věřícího, stoupence manicheismu. Zoroastriáni považovali stoupence manicheismu, tedy zindíqy, za ateisty a odpadlíky od zoroastrismu, a později tento termín používali k označování každého, kdo nevěřil v zoroastrismus. V arabsko-arabském slovníku *Lisán al-ʿArab* od ibn Manzúra je uvedeno, že se jedná o termín perského původu زَند كِرَای (věčnost bytí). *Zindíq* je označení pro osobu, jež zastává myšlenku, že oba morální protipóly (dobro a zlo) existují trvale, jsou věčné a kosmické, tedy je označením pro stoupence manicheismu.⁹ Ahmad bin Jahja bin al-Murtadá (nar. 763 n.l.) řekl: „V arabské řeči se nenachází slovo *zindíq*. Pro toto označení se v arabštině používá pojem ateista věřící na věčnost (*mulhid dahri* ملحد دهری).“¹⁰

V rané islámské společnosti byl původně zindíqem ten, kdo vyznával manicheismus, později se termín začal používat pro označení všech pokrytců *munáfiqún* (منافقون) a odpůrců monoteismu a soudného dne.¹¹ Této skupině bude věnována pozornost v dalších částech této práce, především v souvislosti s odpadlictvím v období islámského středověku.

Ar-rida (الرّدة): الرجوع عن الشيء – zpět od věci, opuštění něčeho konkrétního. ارتدّ عن الإسلام (يعني كفر بعد اسلامه) – Opustil islám (stal se nevěřícím, poté co uvěřil

⁹ AS-SIBÁČÍ, Hání. *Zanadíqatu al-adabi wa al-Fikr*, s. 4 a 5.

¹⁰ ABDULHAMÍD AL-HAMAD, Mhammad. *Tárich wa fikr az-zandaqa wa az-zanádiqa*, s. 9.

¹¹ AS-SIBÁČÍ, Hání. *Zanadíqatu al-adabi wa al-Fikr*, s. 4 a 5.

v islám).¹² Stejně vysvětlení významu najdeme také v dalších arabsko-arabských slovnících jako *as-Siháh*, *Tádž al-^carús*, *Matn al-lugha* a *al-Mu^cdžam al-wasít*.¹³

Murtadd (مُرْتَدّ): podstatné jméno označující osobu, jež opustila islám. Jedná se pouze o odpadlíka od islámu a nevztahuje se na ostatní nevěřící (*káfirún* كافرين), kteří do islámu nikdy nevstoupili.

2.2 Odpadlictví v Koránu

Veršů hovořících o odpadlictví je v Koránu vícero. Někde je zmíněno přímo pod pojmem *ar-ridda*, což znamená odpadlictví, jak již bylo výše uvedeno, jinde se o této záležitosti hovoří nepřímo s použitím metafor. Vybrala jsem několik veršů týkajících se tématu a následně analyzovala na základě několika interpretací Koránu od vybraných autorů, jak ze sunnitských právnických škol, tak i ze šiitských, jako jsou at-Tabarí, al-Qurtubí, an-Nisápúrí, at-Tubrusí a az-Zamchašarí.

Verš 2:217 ze súry Kráva: „Dotazují se tě na posvátný měsíc a na bojování v jeho průběhu.... **Pro ty z vás, kdož od náboženství svého odpadnou a jako nevěřící zemřou, marné bude jejich konání na tomto i onom světě - ti ohně obyvateli se stanou a nesmrtelní v něm budou.**“

Při rozboru tohoto verše se učenci al-Qurtubí, az-Zamchašarí a at-Tubrusí shodli na tom, že odpadlictví je odchodem od islámu k nevíře v něj, bez ohledu na to, zda jedinec konvertoval k jinému náboženství či ne.¹⁴

Verš 5:54 ze súry Prostřený stůl: „**Vy, kteří věříte! Kdo z vás se odřekne náboženství svého...** A Bůh přivede lidi, které bude milovat a kteří budou milovat Jeho a kteří budou pokorní vůči věřícím a přísní vůči nevěřícím, budou bojovat na cestě Boží a nebudou se bát výčitek nikoho. A toto je laskavost Boží a On ji uštědřuje, komu chce, a Bůh je velkorysý, vševědoucí.“

¹² IBN-MANZUR, Mohammad. *Lisán al-^carab*, s. 153–154.

¹³ AS-SÁMRÁÍÍ, Nu^cnucmán Abdulrazzáq. *Ahkám al-murtad fí aš-šarí^ca al-islámija*, s. 19.

¹⁴AS-SÁMRÁÍÍ, Nu^cnucmán Abdulrazzáq. *Ahkám al-murtad fí aš-šarí^ca al-islámija*, s. 22-23.

Podle at-Tabarího, an-Nisapúrího, az-Zamchašarího a al-Qurtubího, Bůh nebere případy odpadnuvších od víry, jež si vybrali temnou cestu, jako hrozbu pro svou suverenitu. Namísto nich bude mnoho dalších Bohu oddaných, kteří nikdy nepomyslí odklonit se od správné cesty, kterou jim Bůh ukázal. Tento verš byl Bohem seslán coby znamení předpovídající věřícím, že po smrti Proroka dojde k mnoha případům odpadlictví z řad tzv. lidu *al-Madar* (اهل المدر) čili lidu hliněných cihel (neboli usedlých, kteří bydlí v domech postavených z hliněných cihel) a lidu *al-Wabar* (اهل الوبر) čili lidu vlny (kočovníků žijících na poušti, jež pojímali za svá obydlí stany vyrobené z ovčí vlny). Verš vypráví o věcech skrytých (tzv. *ghajb* غيب¹⁵), které nastanou až někdy v budoucnosti. Podle al-Qurtubího se první případy odpadlictví objevily až po smrti Proroka.¹⁶ Az-Zamchašarí naopak tvrdí, že již za života Proroka došlo k několika vlnám odpadlictví¹⁷ – k první z nich došlo poté, co se Prorok vrátil ze své noční cesty.

Abdulláh ibn ʿAbbás řekl: „Prorok odešel na noční cestu (*al-isráʿ wa al-miʿrādž* الاسراء والمعراج) do Jeruzaléma do mešity *al-Aqsá* a během téže noci se vrátil do Mekky. Vyprávěl lidem o své cestě do Jeruzaléma a o zvířeti na kterém cestoval [pravděpodobně se jednalo o velbloudici]. Lidé řekli: „My máme věřit Muhammadovi?“ A tak odpadli od islámu a Bůh je zabil spolu s Abú Džahlem.“¹⁸

Al-isráʿ wa al-miʿrādž jsou dvě části noční cesty z Mekky do Jeruzaléma, kterou Prorok Muhammad podnikl na hřbetě zvířete během jedné noci kolem roku 621. Cesta bývá popisována jako fyzická i duchovní cesta, při níž se Prorok pomodlil v mešitě *al-Aqsá* a poté vystoupil na nebesa. Procestoval všemi sedmi úrovněmi nebes, kde se setkal s předcházejícími proroky, jako jsou Adam, Abrahám, Mojžíš a Ježíš, a také promluvil s Bohem. Tato cesta je stručně

¹⁵ ʿIlm al-ghajb (علم الغيب) – Jedná se o důležitý pojem v islámu, který odkazuje na něco, co je známo pouze Bohu.

¹⁶ AL-QURTUBÍ, Mohammad bin Ahmad. *Al-Džámiʿ liahkám al-Qurʿán*, díl 3. s. 46.

¹⁷ AZ-ZAMCHAŠARÍ, Mahmúd bin ʿAmru. *Tafsír al-kaššáf*, s. 271.

¹⁸ BIN HANBAL, Ahmad. *Musannad al-imám Ahmad*, s. 374.

uvedena v Koránu a podrobnější detaily o ní můžeme nalézt v sunně. Jednalo se o jeden z mála zázraků, které se v historii islámu odehrály.¹⁹

Ibn Ishák řekl, že: „*Když Prorok zemřel, Arabové odpadli od islámu, kromě lidu třech mešit, a to mešity v Medíně, mešity v Mekce a mešity v Džawáthí [v dnešním Bahrajnu].*“ Po smrti Proroka mělo odpadlictví více podob. Například někteří odmítli šari‘u jako takovou a absolutně se jí přestali řídit, jiní nechtěli plnit povinnost odvádění náboženské daně tzv. zakátu (الزكاة), přičemž nadále plnili jiné povinnosti, jako modlitbu a půst. Toto se však nelíbilo náboženské obci, tehdy v čele s Abú Bakrem as-Siddíqem, který na vzpurné soukmenovce seslal vojska vedená Chálidem ibn al-Walídem, a zlikvidoval je, jak se můžeme dočíst v historických pramenech.^{20, 21}

Ve verši 22:11 ze súry Pout’ se praví: „*A mezi lidmi je i ten, jenž Bohu slouží jen na okraji; když dostane se mu dobrého, je s tím spokojen, jestliže však je postižen pokušením, tu obrátí se tváří zpět, ztrácí tak tento i onen svět - a to věru je ztráta zjevná.*“

Podle al-Qurtubího, byl tento verš adresován Arabům, kteří vstoupili do islámu v době, kdy se jim dařilo dobře a když pak nastaly horší časy, snadno od něj odcházeli. V pramenech najdeme konkrétně případ Šajby bin Rabí‘y, který svůj vstup do islámu podmínil tím, že pro něj Prorok požádá Boha o majetek, velbloudy, koně a syna. Prorok tak učinil a Šajbovi dostalo se, co žádal. Bůh však chtěl vyzkoušet pevnost jeho víry a odebral mu vše, co mu dříve poskytl. Šajba na to od islámu odešel. Takovíto lidé ztratili tento i onen svět a Bůh jim neodpustí.²²

Jmenujme zde ještě další verše, jejichž význam je zřetelný a nevyžaduje detailní rozbor.

¹⁹ ABULHÁDÍ, Šaimá’. 14 Ma‘lúma ‘an rihlat al-isrá’ wa al-mi‘rādž .. ta‘arraf ‘alajha. *Bawábat al-ahrám* [online].

²⁰ AS-SÁMRÁÍ, Nu‘nucmán Abdulrazzáq. *Ahkám al-murtad fí aš-šari‘a al-islámija*, s. 24-25.

²¹ AL-CHIŠN, Husejn. *Al-fiqh al-džinái fí al-islám: Ar-rida namúžadžan*, s. 332-335.

²² AS-SÁMRÁÍ, Nu‘nucmán Abdulrazzáq. *Ahkám al-murtad fí aš-šari‘a al-islámija*, s. 28-29.

Verš 3:86 ze súry Rod Imránův: „*Jak by mohl Bůh správně vést lidi, **kteří se zřekli víry poté, co uvěřili**, a poté, co dosvědčili, že posel je pravdivý, a poté, co k nim přišly jasné důkazy? Bůh přece nepovede cestou správnou lid nespravedlivý.*“

Verš 3:90 ze súry Rod Imránův: „***Kdo zřekli se víry poté, když ji přijali**, a potom nevíru svou ještě rozmnožili - od těch nebude přijato pokání jejich, neboť to jsou zbloudilí.*“

Verš 3:91 ze súry Rod Imránův: „*Od žádného z těch, **kdož neuvěřili a jako nevěřící zemřou**, nebude přijata ani země zlatem naplněná, kdyby se tím chtěli vykoupit. Pro ty je určen trest bolestný a nebudou mít pomocníky žádné.*“

Verš 3:100 ze súry Rod Imránův: *Vy, kteří věříte! Budete-li poslouchat skupinu jednu z těch, jimž bylo dáno Písmo, obrátí vás poté, **co jste již uvěřili, opět v nevěrectví.***

Verš 3:106 ze súry Rod Imránův: „*v den, kdy rozjasní se tváře některé, zatímco jiné se zachmuří. A těm, jejichž tváře se zachmuří, bude řečeno: "**Proč jste se stali nevěřícími poté, co přijali jste víru? Ochutnejte trest za to, že jste byli nevěřící!**"*“

Verš 3:177 ze súry Rod Imránův: „***Ti, kdož koupili nevěrectví za víru**, v ničem nemohou uškodit Bohu a je očekává trest bolestný.*“

Verš 4:137 ze súry Ženy: „***Věřu ti, kdož uvěřili a potom se stali nevěřícími** a znovu uvěřili a opět se stali nevěřícími a pak ještě zvětšili nevěrectví své, těm Bůh věru nemůže odpustit a nepovede je správnou cestou.*“

Verš 16:106 ze súry Včely: „***Na toho, kdo zapře Boha poté, co již uvěřil** - kromě toho, kdo byl donucen, zatímco srdce jeho klidné bylo ve víře - a zejména na toho, kdo hrud' svou nevíře otevřel, dopadne hněv Boží a pro něj je připraven trest nesmírný,*“

Verš 47:32 ze súry Mohammad: „***Věřu ti, kdož neuvěřili a od cesty Boží se odvrátili** a od posla se odloučili, když už jim bylo objasněno správné vedení, neuškodí v ničem Bohu, jenž marnými učiní skutky jejich.*“

Z uvedených veršů můžeme vidět, odpadlictvím je v Koránu myšlena situace, kdy muslim opustí islám, poté co v něj uvěřil. Verše můžeme

interpretovat jako varování pro ty, kdo k islámu přistoupili, aby jej snadno neopustili. Z jiného pohledu zase můžou působit jako způsob motivace k upevňování víry a odvrácení pochybností, které každého přirozeně napadají.²³

Verše přirovnávají vnitřní a psychický stav odpadlíka k nějaké duševní nemoci, přinášející pocity úzkosti a poruchy vnímání, které zasáhly jeho duši a rozum poté, co jej Bůh obdařil zjevením pravdy a zpřístupnil mu kráčení po správné cestě.²⁴

Téměř ve všech těchto verších je boží trest za odpadlictví popisován v podobě věčného utrpení v posmrtném životě. Někdy je popisováno i utrpení během pozemského života, a to právě v podobě vnitřního nepokoje, psychické nestability a strachu z toho, co přijde po smrti. Jako kdyby odpadlík nebyl hoden toho odpykat si svůj trest za života a dosáhnout tímto odpuštění. Jeho hřích je tak velký, že pozemský trest v podobě zabití by nebyl dostatečný.²⁵

Někteří islámští učenci mnohdy legitimizují trest smrti za odpadlictví poukázáním na verš 9:5 ze súry Pokání: „*A až uplynou posvátné měsíce, **pak zabíjejte modloslužebníky, kdekoliv je najdete, zajímejte je, obléhejte je a chystejte proti nim všemožné nástrahy! Jestliže se však kajícně obrátí, budou dodržovat modlitbu a dávat almužnu, nechte je jít cestou jejich, vždyť Bůh je věru odpouštějící, slitovný.***“ Tímto veršem vysvětlují, že odpadlictví je jednou z forem modloslužebnictví, a odpadlíkům je přisouzen stejný trest, jako v případě modloslužebníků.²⁶

Nejsilnějším argumentem používaným odpůrci trestu smrti za odpadlictví je důraz na svobodu vyznání v islámu. Mezi nejznámější koránské verše podporující svobodu vyznání²⁷ je verš 2:256 ze súry Krávy: „***Nebudiž žádného donucování v náboženství! A Bůh je slyšící, vševědoucí.***“

²³ AL-^cILWÁNÍ, Táha. *Lá ikráha fí ad-dín*, s. 88-89.

²⁴ AL-^cILWÁNÍ, Táha. *Lá ikráha fí ad-dín*, s. 90.

²⁵ AL-^cILWÁNÍ, Táha. *Lá ikráha fí ad-dín*, s. 90.

²⁶ AL-^cIMIRÍNÍ, Sálih. *Ar-rida bajn al-had wa al-Hurrija*, s. 17.

²⁷ AL-^cIMIRÍNÍ, Sálih. *Ar-rida bajn al-had wa al-Hurrija*, s. 18.

Na druhé straně podporovatelé trestu mají pro tento verš několik jiných vysvětlení s odkazem na středověké učence, kteří jednak vylučují univerzálnost svobody vyznání a zužují ji jen na některé skupiny, a z jejichž pohledu pak bývá tento verš vnímán, jako zrušený verš^{28,29}.

Argumenty zastánců trestu jsou následující:

- 1) Jedná se o zrušený verš, protože Prorok donutil Araby, aby konvertovali k islámu, bojoval proti nim a nepřijal od nich nic jiného. Toto tvrzení se připisuje bin Masúдови, Zajdovi bin Aslama a ibn Zajdovi aj.
- 2) Nejedná se o zrušený verš. Verš se týká jen příslušníků lidu knihy tedy *ahl al-kitáb* (اهل الكتاب), kteří si mohou ponechat svá náboženství, pokud budou platit tzv. daň z hlavy *džizja* (جزية), určenou pro židy a křesťany obývající muslimské země. Donucení ke konverzi mají být pouze polyteisté. Toto tvrzení je připisováno aš-Šu'ajbovi, Qutádovi, al-Hasanovi a ad-Dahhákovi.
- 3) Nejedná se o zrušený verš. Svoboda vyznání je zajištěna lidem knihy a stoupencům zoroastrismu pokud preferují platit tzv. daň z hlavy. Toto je názor imáma at-Tabarího, autora jedné z hlavních a nejstarších koránských exegezí.

Muhammad at-Táhir ben ʿÁšúr tvrdí, že trest smrti za odpadlictví není v rozporu s obsahem tohoto verše. Svoboda náboženství je vyhrazena lidem, kteří nikdy neměli s islámem žádnou zkušenost. Pokud se ale bavíme o někom, kdo dobrovolně konvertoval k islámu poté, co mu byl do detailů odhalen a později se

²⁸ Zrušení nebo-li *nasch* (نسخ), je termín používaný v islámsko-právní exegezi pro odůvodnění a vysvětlení zdánlivě protichůdného obsahu primárních zdrojů islámského práva a to Koránu a sunny. Najdeme-li například dva názorově protichůdné verše v Koránu, pak platí princip, že starší verš byl zrušen a nahrazen tím novým, tudíž právní ustanovení ve starším verši již neplatí, směrodatným je nový verš.

²⁹ AL-ʿIMIRÍNÍ, Sálíh. *Ar-rida bajn al-had wa al-Hurrija*, s. 18-19.

rozhodl pro odchod, takový člověk popírá a zpochybňuje dokonalost tohoto náboženství. To se nedá brát jinak než coby jednu z forem opovržení islámem. Takovýto akt může otevřít cestu i ostatním stoupencům islámu a motivovat je k podniknutí toho samého kroku. Hrozba trestu smrti za takový hřích je tedy opatřením, jak zabránit případům konverzí k islámu, které nejsou postaveny na základě hlubokého vhledu do náboženství a jeho opravdovém chápání.³⁰

Stále nám ale zbývá otázka: Co jedinci, kteří si islám sami nikdy nevybrali a zdělili jej po svých rodičích? Obecně mezi učenici panuje shoda na tom, že dítě, které se narodí muslimským rodičům je automaticky muslimem. Pokud ale rodiče dítěte vyznávají každý jiné náboženství např. otec je muslim a matka křesťanka, anebo opačně, v tomto případě podle šáfiovské, hanafíjské a hanbalovské právní školy, dítě vždy zdědí náboženství po tom rodiči, který je muslimem. Imám Málík má na tuto záležitost jiný názor, podle něj má dítě vše po otci, to i v případě, že jeho matka je muslimka a otec jiného vyznání.³¹

2.3 Trest za odpadlictví v sunně

Trest za odpadlictví, jak ho známe dnes v podobě zabití odpadlíka, nebyl výslovně zmíněn v koránském textu, jak již bylo výše uvedeno. Trest vychází čistě z pramenů sunny. Sunna je po Koránu druhým nejdůležitějším zdrojem islámského práva. Právě na jejím základě bylo ustanoveno mnoho právních opatření, které se v Koránu nenalézají. Jako příklad můžeme uvést modlitbu, půst nebo pouť do Mekky. Všechny tyto patří mezi hlavní pilíře islámu, o nichž Korán nehovoří příliš dopodrobna. Detailní způsob provádění rituálů týkajících se těchto povinností nalezneme především v sunně. Tento fakt je často používán jako argument ze strany zastánců trestu proti těm, kteří jej odsuzují. Podle nich, pokud by všechna právní opatření byla ustanovena pouze na základě koránského textu, pak by bylo nutno přestat dodržovat i správně provádět náboženské

³⁰ AL-^CIMIRÍNÍ, Sálih. *Ar-rida bajn al-had wa al-Hurrija*, s. 20-21.

³¹ Hukum at-tifl izá ichtalafa dín al-wálidajn. In: *Islamweb* [online]. Fatwa č. 290272.

povinnosti, vycházející primárně ze sunny, což je samozřejmě nepřípustné.³² Více nepřípustné je ale možná to, že by sunna měla být upřednostňována před Koránem, kdy by některé hadísy nahradily, nebo zrušily koránské verše.³³

V Koránu najdeme také mnoho veršů, v nichž Bůh přikazuje věřícím následování Proroka v jeho činech, příkladem budiž verš 59:7 ze súry Shromáždění: „*To, co vám dává posel, to si vezměte! Ale toho, co vám odepřel, toho se zdržujte! A bojte se Boha, neboť Bůh je věru strašný v trestání Svém.*“

Výroků dotýkajících se tématu odpadlictví je mnoho. V některých narazíme přímo na pojem odpadlictví *ar-ridda* (الردة), v jiných je odpadlictví formulováno ve smyslu návratu k nevěře poté, co jedinci byla odhalena pravda a také ve významu výměny (výměna islámu za nevěrectví nebo jiné náboženství). V rámci této práce nyní uvedu **dva nejznámější výroky**, na jejichž základě byl ustanoven trest za odpadnutí. Jejich autenticita je kritiky trestu zpochybňována.

2.3.1 Výrok: „**Toho, jenž změnil své náboženství, zabijte ho.**“

V prvním z výroků se vypráví o Abú Nu‘mánovi, Muhammadu bin al-Fadlovi, Hamádu bin Zajdovi, Ajjúbovi, ‘Akramovi, kteří řekli: „*Někteří zindíqové (nevěřící) byli přivedeni k Alímu a on je dal upálit. Zpráva o této události dostihla ibn ‘Abbáse, který řekl: Kdybych byl na jeho místě, neupálil bych je, neboť to zakázal boží posel: Nikoho netrestejte božím trestem [tedy upálením, trestem, jenž čeká hříšníky v pekle]. Já bych je zabil [myšleno jiným způsobem, než upálením] podle výroku posla božího: **Kdokoliv změnil své náboženství, zabijte ho.***“³⁴

Jedná se o hlavní výrok v sunnitských sbírkách, o nějž se opírá trest smrti, zdroj, ze kterého vychází většina středověkých islámských učenců ale také mnoho dnešních. Hadís je někdy vysvětlován takto: Každý, kdo opustí své náboženství a bydlí v zemi muslimů, má být zabit, a to bez ohledu na to, o které náboženství se jedná. Výjimku pak pochopitelně tvoří konvertité k islámu. Jiní

³² AL-‘IMIRÍNÍ, Sálíh. *Ar-ridda bajn al-had wa al-Hurrija*, s. 17.

³³ AL-‘ILWÁNÍ, Táha. *Lá ikráha fí ad-dín*, s. 99.

³⁴ AL-‘ASQALÁNÍ, Ahmad. *Fath al-bári šarh sahíh al-bucháři*, hadíth č. 6524.

učenci pro to mají logičtější interpretaci, a sice, že je hadís určen pouze muslimům, kteří opustili islám. Podle nich je velmi složité určit, zda všichni nemuslimové jsou nevěřícími. Někteří také poukazovali na to, že nezdědka dochází k vzájemnému obviňování z nevěrectví v rámci téhož náboženství, kdy jedna skupina označuje druhou za odpadlickou. Otázkou by pak tedy bylo, zda si jedinec, který konvertoval z jedné církve ke druhé v rámci toho samého náboženství, zasloužil smrt.³⁵

Dle názoru imáma Málíka přísluší v této záležitosti trest muslimům, kteří opustili islám a stali se nevěřícími. Podle něj cílem islámské obce je, aby každý nevěřící (tj. nevěřící v islám) konvertoval právě k islámu, a ne k jinému náboženství. Je tedy zbytečné trestat někoho, kdo je stále na špatné cestě.³⁶

Imám Málík dále zmiňuje, že odpadlíci, jako jsou zindíqové a jim podobní, mají být rovnou zabiti, a neměla by jim být poskytnuta žádost o odpuštění. Podle něho se zindíqům nedá důvěřovat, neboť o nich bylo známo, že projevovali na venek zbožnost, ale ve skutečnosti věřícími nebyli. Pokud ale někdo odpadne od islámu a konvertuje k čemukoliv jinému kromě zandaqy, dostane šanci na nápravu, je třikrát vybídnut k návratu k islámu, a teprve pokud tak neučiní, je zabit.³⁷

Z jiného pohledu je výrok: „*Kdokoliv změní své náboženství, zabijte ho.*“ dosti problematický, a to hned z několika důvodů:

1. Nedůvěryhodnost osoby ʿAkrama, jenž je primárním vypravěčem tohoto výroku

ʿAkrama byl otrokem ibn ʿAbbáse, od kterého se dozvěděl informaci o Prorokově příkazu zabít ty, kdož vyměnili své náboženství.

ʿAkrama neměl příliš dobrou pověst. Bylo o něm známo, že velmi často lhal a také rozšiřoval falešné zprávy a fámy o svém pánovi ibn ʿAbbásovi. Dokonce

³⁵ AS-SÁMRÁÍ, Nuʿnucmán Abdulrazzáq. *Ahkám al-murtad fí aš-šaríʿa al-islámija*, s. 32.

³⁶ AS-SÁMRÁÍ, Nuʿnucmán Abdulrazzáq. *Ahkám al-murtad fí aš-šaríʿa al-islámija*, s. 33.

³⁷ AL-ʿIMIRÍNÍ, Sálih. *Ar-rida bajn al-had wa al-Hurrija*, s. 23.

jeho jméno se používalo v pořekadlech ohledně lhaní jako např.: „Sa‘íd bin al-Musíb říkával svému otrokovi Bordovi: Nelži mi, jak lže ‘Akrama ibn ‘Abbásovi.“ Podobné vyprávění najdeme také od ibn Omara, ‘Attá’, Sa‘ída bin Džubajra a ibn Sirína.

Imám Málík ‘Akramovi nedůvěřoval a nařídil ostatním, aby od něj žádné vyprávění nepřebírali. Muslim se při sestavování své sbírky hadísů vyhnul výroky pocházejícím od ‘Akramy. Také se vypráví, že Alí ibn ‘Abdulláh ibn ‘Abbás žádal ‘Akramu, aby přestal rozšiřovat o jeho otci lživé výroky. Existuje i celá řada dalších vyprávění, které potvrzují jeho nedůvěryhodnost.^{38, 39}

‘Akrama byl také cháridžovec, díky čemuž šiiťští autoři odmítají tento hadís a označují jej za cílenou kampaň proti imámu Alímu, v níž je zobrazen jako krutý a bezcitný člověk. Také jej berou jako snahu ukázat, že Alí porušoval Prorokova nařízení a zachoval v jistých věcech odlišně. Jedním z cílů tohoto výroku mohla být i snaha, poskvřit čistý a ryzí vztah mezi imámem Alím a jeho žákem ibn ‘Abbásem.⁴⁰

2. Vyjmutí výroku z kontextu:

I v případě, že se jedná o správný a hodnověrný výrok, i tak čelíme nejasnostem, doprovázejícím událost, na jejímž základě jej Prorok vyslovil. Nevíme příliš o okolnostech a podmínkách, za jakých má být zabit ten, kdož změnil své náboženství.^{41, 42} Jak již bylo uvedeno, i v řadách příznivců trestu, kteří se opírají o tento hadís, se spekuluje o tom, kdo je skutečným odpadlíkem. Je jím každý, kdo změní své náboženství, anebo jen muslim, který odpadne od islámu?

Podle at-Turábího výrok patří do skupiny krátkých hadísů v kontextu válečných vztahů a je odpovědí na otázku: „Co když se na bojišti potká muslim s někým, kdo býval muslimem a pak odpadl od islámu a připojil se k nepřítelům

³⁸ ATH-THAHABÍ, Mohammad ben Ahmad ben ‘Uthmán. *Sijar a‘lám an-nubalá’*, s. 23.

³⁹ AŠ-ŠÁBANDAR HASAN, Ghálib. *Naqd hadíth (man baddala dínahu faqtulúh)* [online].

⁴⁰ AL-CHIŠN, Husejn. *Al-fiqh al-džinái fi al-islám: Ar-rida namúzádžan*, s. 214.

⁴¹ AŠ-ŠÁBANDAR HASAN, Ghálib. *Naqd hadíth (man baddala dínahu faqtulúh)* [online].

⁴² AL-CHIŠN, Husejn. *Al-fiqh al-džinái fi al-islám: Ar-rida namúzádžan*, s. 217.

muslimů. Chrání ho jeho islámská minulost před smrtí? Odpověď Proroka zněla: „*Toho, jenž změnil své náboženství, zabijte (من بآل دينه فاقتلوه)*.“ Zastánci trestu ale vyjmuli hadís z jeho kontextu a za pomoci principu *nasch*, jím zastínili jeden ze základů islámské víry, což jest svoboda vyznání, zajištěná již zmíněným veršem 2:256 ze súry Kráva: „*Nebudiž žádného donucování v náboženství!*“⁴³

Praxe vytrhávání hadísu z kontextu je velmi rozšířená a mívá tragické dopady na celou islámskou společnost. Často vedla a stále vede islámské právníky k chybným závěrům.⁴⁴

Výrok najdeme také ve sbírce hadísů od imáma Ahmada, ale u jeho verze nemáme spolehlivý řetězec tradentů, tzv. *isnád*, proto jej nelze ho považovat za důvěryhodný.⁴⁵

2.3.2 Výrok: „Kdo se odvrátí od svého náboženství a opustí lid/společenství.“

Tento výrok se vypráví o Omarovi bin Hafsovi, al-A^cmašovi, Abdulláhovi bin Murra, Masrúqovi a Abdulláhovi, kteří prohlásili, že Prorok řekl: „*Prolití krve muslima, který uznává, že není boha kromě Boha a že jsem jeho poslem, není dovoleno, vyjma třech případů: V případě odplaty (qisás)⁴⁶ za vraždu. V případě, že ženatý člověk se dopustí cizoložství a toho, kdo se odvrátí od svého náboženství (التارك لدينه, المفارق للجماعة) a opustí lid / společnost (džamá^ca الجماعة)*.“⁴⁷

Jiná Verze tohoto hadísu je tradována o Osmánovi, že řekl: „*Slyšel jsem Proroka božího říkat: muž, který se dopustil cizoložství poté, co se oženil, má být ukamenován. Nebo ten, kdo úmyslně někoho zavraždil, takový má podstoupit*

⁴³ HÁMIDÍ, Mohammad Al-Hášimí. *Hasan At-Turání Ára'uhu wa idžtihádátuhu fí al-fikri wa as-sijása*, s. 151.

⁴⁴ AL-CHIŠN, Husejn. *Al-fiqh al-džinái fí al-islám: Ar-rida namúzadžan*, s. 218.

⁴⁵ BIN HANBAL, Ahmad. *Musannad al-imám Ahmad*, č. 1871.

⁴⁶ *Qisás* (قصاص) – islámský princip odplaty (oko za oko), který navazuje a reguluje do určité míry princip krevní msty, praktikovaný v předislámské Arábii.

⁴⁷ AL-^cASQALÁNÍ, Ahmad. *Fath al-báři šarh sahih al-buchári*, hadíth č. 6484

trest za odplatu (qisás). A ten, kdo odpadl od víry poté, co vstoupil do islámu, takový člověk má být zabit.“⁴⁸

Výrok najdeme ve sbírce hadísů od al-Buchárího, díky čemuž nabývá dojmu důvěryhodnosti a legitimacy. Mnohdy se na něj učenci odkazují, i když se často spekuluje o významu poslední části výroku, kde se praví: „*kdo se odvrátí od své náboženství a opustí lid/společenství (džamá‘a الجماعة)*.“ Otázkou je, jestli samotné odpadnutí od islámu je dostatečným důvodem k tomu, aby byl takový jedinec potrestán smrtí, anebo zda je takový trest podmíněn tím, že odpadlík nejen opustí islám, ale také společenství, jehož je členem. To by se totiž dalo chápat ve smyslu jakési vzpoury proti společnosti a jejím normám a hodnotám.⁴⁹

Podle Husejna al-Chišna výrok není příliš výstižný a jednoznačný. Případů, kdy je povoleno zabít muslima, je totiž více než těch zmíněných v tomto výroku. Jako příklad odkazuje na učence al-Kahláního, který ve své knize *Subulu as-salám* uvádí, že muslima je povoleno zabít i v případě, že se jedná o agresora, neprávem napadajícího nevinné. K jeho usmrcení může dojít jen v případě sebeobrany v daném okamžiku. Al-Kahlání se tedy domnívá, že omezení trestu smrti na výše zmíněné tři kategorie je nekompletní, což narušuje důvěryhodnost výroku.⁵⁰

Podobně jako u předchozího výroku, i tento patří mezi oblíbené argumenty zastánců trestu. Důvěryhodnost mu přisuzují velcí a známí učenci jako Qádí ‘Iádd, Imám ibn Radžab, Imám Nawawí, al-Qurtubí aj.

Qádí ‘Iádd například říká: „*Slova ,kdo se odvrátí od svého náboženství a opustí lid/společenství‘, vyjadřují obecné pravidlo pro každého, kdo odpadne od islámu jakýmkoliv způsobem*“.⁵¹

Podle imáma ibn Radžaba a imáma Nawawího, se výrok také týká každého, kdo odpadne od islámu. Takovému jedinci je nejprve nabídnuta šance

⁴⁸ AN-NISÁ‘Í, Ahmad ben Šu‘ajb. *Sinan An-Nisá‘í*, hadís č. 4057.

⁴⁹ AL-CHIŠN, Husejn. *Al-fiqh al-džinái fi al-islám: Ar-rida namúžadžan*, s. 220-221.

⁵⁰ AS-SAN‘ÁNÍ, Mohammad bin Ismá‘íl Al-Kahlání. *Subul as-salám*, s. 231.

⁵¹ AL-‘IMIRÍNÍ, Sálih. *Ar-rida bajn al-had wa al-Hurrija*, s. 24.

na pokání a požádání Boha o odpuštění, a pokud tak neučiní, má být zabit.⁵² Co se týká mrtvých odpadlíků, ti nesmějí být rituálně omyti, na jejich počest se nevykonává pohřební modlitba tzv. *salát al-džanáza* صلاة الجنائز, ani nesmějí být pohřbeni na islámských hřbitovech.⁵³

2.4 Právní odůvodnění trestu za odpadlictví

Otázka odpadlictví, a to, zda má být odpadlík potrestán, je velmi kontroverzní. Často se setkáváme s naprosto odlišnými názory islámských učenců různých směrů. Rozdílné názory mohou zastávat i učenci, mající stejný náboženský profil, kteří se hlásají k jedné a též právní škole.

Islámské právo dělí zločiny na trestné činy proti Bohu a trestné činy proti lidem. V této práci se budu zabývat těmi spáchanými proti Bohu, nazvané *hudúd* (حدود), kdy muslim porušuje Boží práva, tzv. *huqúq alláh* (حقوق الله). Seznam takovýchto zločinů a jim náležících trestů je jasně definován Bohem. Patří mezi ně smilstvo nebo cizoložství, krádež, křivé obvinění z cizoložství nebo smilstva, požití alkoholických nápojů, loupežné přepadení a vyhlášení války proti muslimské obci.⁵⁴

K pěti obecně přijímaným zločinům některé zdroje přiřazují ještě další dva⁵⁵: odpadlictví a *al-baghí* البغي – což je jakýsi akt vzpoury proti chalífovi či imámovi.⁵⁶

Označení *hadd* (حد) se používá jak pro jednotlivé zločiny, tak i pro příslušné tresty. Každý zločin má jiný předem stanovený trest, například v případě krádeže je přikázán trest v podobě utnutí ruky, trestem za smilstvo je

⁵² AL-^cIMIRÍNÍ, Sálih. *Ar-rida bajn al-had wa al-Hurrija*, s. 24-25.

⁵³ AS-SÁMRÁÍ, Nu^cnucmán Abdulrazzáq. *Ahkám al-murtad fi aš-šarí'a al-islámija*, s. 183.

⁵⁴ ABDUZZÁHER, Hasan Isa. *Al-hidúd wa al-^cuqúba fi al-islám: Min fiqh adž-džaríma wa al-^cuqúba*, s. 546–554.

⁵⁵ ABDUZZÁHER, Hasan Isa. *Al-hidúd wa al-^cuqúba fi al-islám: Min fiqh adž-džaríma wa al-^cuqúba*, s. 546–554.

⁵⁶ MOHAMMAD ABU AS-SUDŽ, ^cAtalláh ^cAbdulcálí. *Ahkám al-bughát fi aš-šarí'a al-islámija*, s. 91-93.

sto ran bičem, a pokud jde o cizoložství⁵⁷, některé prameny ze sunny přikazují kamenování. O tomto se však dlouhodobě vede debata, jestli je tato forma trestu ospravedlnitelná z hlediska islámu.⁵⁸

I přes různé postoje v otázce trestání odpadlíků je dnes obecně znám trest v podobě popravy. Tato otázka byla uzavřena již v rané době islámu s odkazem na konsensus náboženských učenců.⁵⁹ I přesto ale najdeme nové vědecké práce, které zkoumají, zda je tento trest spravedlivý a není v rozporu s lidskými právy, a zda nebyl příkaz stanoven v reakci na konkrétní událost v určité době a s postupem času neztratil svojí relevanci.⁶⁰

2.4.1 Druhy odpadlictví

Prvně je nezbytné určit původ problematiky, protože kruté tresty v případě některých druhů odpadlictví, ať se jedná o zabití odpadlíka, nebo případně jiný trest, nemusí v první řadě svědčit o brutální povaze náboženských nařízení.⁶¹

Mezi argumenty, sloužícími k legitimizaci trestu smrti za odpadlictví patří:

1) Svádění věřících od víry

Ve studii s názvem Islámské trestní právo od al-Chišna, je uvedena jako jedna z podob odpadlictví situace, když jedinci konvertují k islámu ne na základě přesvědčení, ale s úmyslem od něj později odstoupit, aby podkopali autenticitu islámu a zaseli pochybnosti mezi jeho vyznavače. Tato forma odpadlictví se vyskytla v rané době islámu.⁶² Odkazuje na ní verš 3:72 ze súry Rod Imránův: „*Někteří z vlastníků Písma říkají: "Věřte na počátku dne v to, co bylo sesláno věřícím, a na jeho konci to popřete, snad se oni odvrátí od víry své."*“

⁵⁷ ABDUZZÁHER, Hasan Isa. *Al-hidúd wa al-^uqúba fí al-islám: Min fiqh adž-džaríma wa al-^uqúba*, s. 556–557.

⁵⁸ AL-MURSUFÍ, Sa^cd. *Šubuhát hawla ahadíth ar-radžim wa raddiha*, s. 36.

⁵⁹ AL-^uILWÁNÍ, Táha. *Lá ikráha fí ad-dín*, s. 19.

⁶⁰ AL-CHIŠN, Husejn. *Al-fiqh al-džinái fí al-islám: Ar-rida namúžadžan*, s. 19 a 91.

⁶¹ AL-QARADÁWÍ, Júsuf. Qadíjat ar-rida .. Hal tadžáwazatha al-mutaghajrát? Chutúrat ar-rida wa muádžahat al-fitna. In: *Islam Online* [online].

⁶² AL-CHIŠN, Husejn. *Al-fiqh al-džinái fí al-islám: Ar-rida namúžadžan*, s. 26.

Ibn ʿAbbás říká, že: „Tito lidé byli ve skutečnosti židé, jimž bylo jejich učenci nařízeno, že pokud potkají Muhammedovy druhy na počátku dne, ať přistoupí k islámu a až nastane večer, při večerní modlitbě, ať vykonají vlastní modlitbu [tedy židovskou]. Snad si tito [muslimové] řeknou: ‚Tito jsou lidmi knihy a jsou znalejší než my.‘ A poté konvertují k židovství.“⁶³

Trestem je v tomto případě zabití a je podloženo veršem 2:191 ze súry Kráva: „**Zabíjejte je všude, kde je dostihnete, a vyžeňte je z míst, odkud oni vás vyhnali, vždyť svádění od víry je horší než zabití. Avšak nebojujte s nimi poblíže Mešity posvátné, dokud oni s vámi zde nezačnou bojovat. Jestliže však vás tam napadnou, zabte je - taková je odměna nevěřících!**“ V jiném verši ze súry Kráva, 2:217 zase stojí: „Dotazuj se tě na posvátný měsíc a na bojování v jeho průběhu.... **svádět od víry je horší než zabít. Nevěřící nepřestanou proti vám bojovat, dokud vás neodvrátí od náboženství vašeho, budou-li toho schopni ...**“

V obou verších je zmíněno, že svádět někoho od víry je horší než zabít, což odpovídá zločinům spáchaným těmi pokrytci, kteří na počátku dne vstupují do islámu a večer zase odchází. Tímto šíří fámy a pochybnosti o víře mezi věřícími. Podle al-Chišna je takový zločin je mnohonásobně horší než zabití.^{64 65}

2) Odpadlictví a vyhlášení války proti islámské obci

V tomto bodě je odpadlictví spojeno se samostatným zločinem v podobě vyhlášení války proti islámské obci. Jedná se o jeden z pěti trestů, na němž se islámští právníci shodli. Tento zločin se pochopitelně trestá smrtí, především z důvodu ochrany náboženské obce. Učenci se shodli na trestu smrti v případě, že je odpadlík členem hnutí, představujícího bezpečnostní hrozbu. Ve skutečnosti je takto trestán každý, kdo se vzbouří proti zřízení islámské obce, veřejnému pořádku, a kdo podněcuje morální rozklad společnosti. V Koránu nalezneme

⁶³ TABATABÁÍ, Mohammad Husejn. *Al-mízán fi tafsír al-qurán: al-džuz 3*, s. 299.

⁶⁴ AL-CHIŠN, Husejn. *Al-fiqh al-džinái fi al-islám: Ar-rida namúžadžan*, s. 27-28.

⁶⁵ AL-QARADÁWÍ, Júsuf. Qadíjat ar-rida .. Hal tadžáwazatha al-mutaghajrát? Chutúrat ar-rida wa muádžahat al-fitna. In: *Islam Online* [online].

verše, které nařizují a zdůrazňují trestání rebelů, kteří mají za úmysl poškozovat společnost: verš 5:33 ze súry Prostřeny stůl říká: „*A odměnou těch, kdož vedli válku proti Bohu a Jeho poslu a šířili na zemi pohoršení, bude věru to, že budou zabiti anebo ukřižováni či budou jim useknuty jejich pravé ruce a levé nohy anebo budou ze země vyhnáni. A těm dostane se hanby na tomto světě, zatímco na onom světě je očekává trest nesmírný.*“

Hnutí odpadlíků, vzniklé po smrti Proroka Muhammada, které představovalo pro tehdejší islámskou obec vážnou hrozbu⁶⁶, bylo známo, jako protiislámské hnutí, jehož členové opustili islám po smrti Proroka, po tom, co se odchýlili od islámské věrouky. To vedlo k tomu, že povstali proti náboženské a politické autoritě v Medíně. Historici a orientalisté jako jsou např. Julius Wellhausen, Leone Caetani a později i Samuel Baker zpochybnili tezi odpadnutí členů hnutí od islámu. Tvrdili, že svoji víru zachovali i po smrti Proroka. Odmítli ale platit náboženskou daň *zakát* (زكاة) a neuznali politickou nadvládu chalífy Abú Bakra, protože jejich přijetí islámu bylo spojeno s dohodou mezi jimi a Prorokem, nikoliv jeho nástupci.⁶⁷

Z toho důvodu část se islámských učenců chýlí k názoru, že trest smrti za odpadlictví je určen pouze skupinám, jež odpadly od islámu a snažily se zničit systém islámské obce. Netýká se těch, kdož odpadli na čistě myšlenkové rovině, a nenarušovali sociální uspořádání.⁶⁸

3) Odpadlictví v myšlenkách

Jak bylo výše uvedeno, trest smrti v případě prvních dvou druhů odpadlictví nebyl předmětem k diskuzi. Všichni se shodli na oprávněnosti takového trestu ve srovnání se závažností zločinu proti společnosti.

⁶⁶ AL-CHIŠN, Husejn. *Al-fiqh al-džinái fi al-islám: Ar-rida namúžadžan*, s.23.

⁶⁷ ŠOFÁNÍ, Ilijás. *Hurúb ar-rida*, s. 101-102.

⁶⁸ AL-QARADÁWÍ, Júsuf. Qadíjat ar-rida .. Hal tadžáwazatha al-mutaghajrát? Chutúrat ar-rida wa muádžahat al-fitna. In: *Islam Online* [online].

S největší vlnou kritiky trestu smrti za odpadlictví se setkáváme právě až při řešení otázky odpadlictví v myšlenkové rovině,⁶⁹ tedy když jedinec dospěje k závěru, že pro něj islám není přínosem a přestane věřit. Nemusí se nutně jednat o ztrátu víry v Boha jako takového, nebo v boží jedinnost, odpadlictví může mít různé podoby popírání a odmítání dílčích islámských hodnot a dogmat. Uvedme zde pohled některých učenců na tuto problematiku:

Mahmúd Šaltút, prominentní egyptský sunnitský náboženský učenec a islámský teolog, známý svou prací v oblasti reformy islámu, tvrdí, že pohled na trest za odpadlictví je možno změnit. Mnoho učenců se shoduje na nemožnosti stanovení trestů *hudúd* (حدود) na základě ojedinelých hadísů. Nevěrectví samo o sobě není dostačujícím důvodem pro popravu odpadlíka, či nevěřícího. Co však lze považovat za smrtelný hřích, je vyhlášení války proti muslimům.⁷⁰

Šiitský maržda^c at-taqlíd Muhammad Husejn Fadlulláh ke konci svého života vedl na téma odpadlictví debatu, a došel k tomu, že není přesvědčen, že trestem má být smrt, pokud se nejedná o odpadlíka bojujícího proti muslimům a spojence nepřátel muslimů.⁷¹

Muhammad Mahdí Šams ad-Dín se přiklání k názoru, že nemůžeme aplikovat trest smrti na odpadlíka, který si pouze zvolil opuštění islámu, aniž by narušoval společenský pořádek. Trest má být aplikován jen v případě, že je odpadlictví spojeno s nějakou politickou angažovaností, která by mohla narušit stávající řád.⁷²

2.4.2 Legitimizace aplikování trestu

Odpadlictví a vzpoura proti tawhídu, jedinství Boží

Podle Muhammada Husajna Tabatabajího a Muhammada Báqira as-Sadra, islám nezaručuje (nedovoluje) absolutní svobodu vyznání, takovým způsobem, aby

⁶⁹ AL-CHIŠN, Husejn. *Al-fiqh al-džinái fi al-islám: Ar-rida namúzáđžan*, s. 28.

⁷⁰ AL-CHIŠN, Husejn. *Al-fiqh al-džinái fi al-islám: Ar-rida namúzáđžan*, s. 25.

⁷¹ AL-CHIŠN, Husejn. *Al-fiqh al-džinái fi al-islám: Ar-rida namúzáđžan*, s. 25.

⁷² AL-CHIŠN, Husejn. *Al-fiqh al-džinái fi al-islám: Ar-rida namúzáđžan*, s. 25.

člověk mohl uctívat modly. Je tomu tak proto, že islám přišel, aby vysvobodil lidi od uctívání idolů a víry v polyteismus, a nabídl jim jediného Boha. Není tedy možné, aby se lidé vzdali svobody, kterou získali díky islámu a navrátili se k uctívání model. Muhammad Báqir as-Sadr také zmiňuje, že islám nepovažuje otázku víry za osobní záležitost, jako je tomu v západní civilizaci. Jedná se totiž o hlavní pilíř soudržnosti islámské ummy, společnosti v širším pojetí. Jako analogie by zde mohl posloužit Západ, známý svým důsledným uplatňováním principů demokracie. Ani v demokratickém zřízení ale není schůdné, aby občané vnímali svoji svobodu jako absolutní, a začali si osvojovat některé ideje, jež by se daly považovat za diktátorské, či fašistické. Z podobného důvodu se i islám staví tváří v tvář jakýmkoliv formám vzpoury proti jeho základnímu kameni, jímž je monoteismus čili *tawhíd*.^{73 74}

Tvrzení, že je *tawhíd* základním pilířem islámu a ummy, a že islámské právo nemůže jednat v rozporu s tímto principem, je pravdivé. I tak je ale islám proti principu vnučování víry. Dobrým příkladem nám budiž postavení židů a křesťanů, kteří nebyli nuceni konvertovat k islámu, i přestože se často na muslimské straně spekuluje o tom, zda jsou křesťanství a judaismus opravdu monoteistickými náboženstvími.⁷⁵

Al-Chišn uvádí, že pokud islám přinesl lidstvu vysvobození od uctívání model a pozemských polyteistických věr, jak tedy může zároveň lidi omezovat a vnučovat jim, jedinou správnou víru – monoteismus? Nelze počítat s prosazením *tawhídu* skrze jeho vnučování, útlak a stínání hlav. Taková metoda nemůže být účinná. Ten, kdo si vybere bezvěrectví nebo polyteismus, coby svojí cestu, zřejmě najde způsob, jak svou víru praktikovat, i přes veškerý odpor ze strany muslimské společnosti. Bůh obdařil člověka svobodnou vůlí, aby on sám k němu

⁷³ AL-CHIŠN, Husejn. *Al-fiqh al-džinái fi al-islám: Ar-rida namúzáđžan*, s. 29.

⁷⁴ AL-QARADÁWÍ, Júsuf. Qadíjat ar-rida .. Hal tadžáwazatha al-mutaghajrát? Chutúrat ar-rida wa muádžahat al-fitna. In: *Islam Online* [online].

⁷⁵ AL-CHIŠN, Husejn. *Al-fiqh al-džinái fi al-islám: Ar-rida namúzáđžan*, s. 30.

našel cestu.⁷⁶ Na to poukazuje verš 76:3 ze súry Člověk: „a na správnou cestu - at' vděčný je, či nevděčný - jsme jej uvedli.“

Odpadlictví a odklon od lidské přirozenosti

Víra je z pohledu islámu lidskou přirozeností a jakýmsi instinktem. Muhammad Abdulláh Darráz komentuje toto tvrzení, tím že: „Tak jako je vhodné, aby si člověk uvědomil, že je zvířetem mající mysl, měl by také vědět, že je instinktivně věřící bytostí.“^{77 78}

Všechna náboženství tvrdí, že člověk není na tomto světě bez příčiny a smyslu. Vždy se opírá o nějakou sílu, nebo síly uvnitř nebo mimo přírodu a společnost. Cítí se být závislý na jakési síle, s jejíž pomocí získává motivaci a inspiraci. Instinkt víry je společnou záležitostí u všech lidí. Je neoddelitelnou součástí od počátku jejich existence. Například ath-Thwajní zastává názor, že nikdy v historii neexistovala společnost, která byla nevěřící.⁷⁹

Max Müller, německý filolog, lingvista a orientalista zmiňuje, že náboženství je jednou ze součástí lidského charakteru. Lidé se pomocí této síly, mající různou podobu, název a symboliku, snaží vnímat a akceptovat těžko uchopitelné jevy. Člověk je také ve své přirozené podstatě bytostí uctívající.⁸⁰

Na přirozenou zbožnost lidí také odkazuje verš 30:30 ze súry Včely: „*Obrat' tvář svou k náboženství pravému jako haníf*⁸¹ *podle sklonu přirozeného lidem, v němž Bůh lidi stvořil. Stvoření Boží pak změnit nelze - a toto je náboženství neměnné, však většina lidí to neví.*“

⁷⁶ AL-CHIŠN, Husejn. *Al-fiqh al-džinái fi al-islám: Ar-rida namúzadžan*, s. 31.

⁷⁷ ATH-THWAJNÍ BIN SULEJMÁN BIN MOHAMMAD, Mohammad. *Chutúrat Ilghá 'uqúbat ar-rida wa átharuhá al-amníja*, s. 23.

⁷⁸ AL-^cIMIRÍNÍ, Sálíh. *Ar-rida bajn al-had wa al-Hurrija*, s. 23.

⁷⁹ ATH-THWAJNÍ BIN SULEJMÁN BIN MOHAMMAD, Mohammad. *Chutúrat Ilghá 'uqúbat ar-rida wa átharuhá al-amníja*, s. 23.

⁸⁰ ATH-THWAJNÍ BIN SULEJMÁN BIN MOHAMMAD, Mohammad. *Chutúrat Ilghá 'uqúbat ar-rida wa átharuhá al-amníja*, s. 24.

⁸¹ Haníf – věřící v Boží jedinství, který vychází z učení Abraháma.

Ti, kteří podporují trest smrti za odpadlictví, k tomu používají argument, že odpadlík od víry je člověkem, jenž se odklonil od své lidské přirozenosti/podstaty), proto jeho život ztrácí hodnotu. Podle takového chápání právo na život zaniká, pokud člověk protestuje a bouří se proti své vlastní přirozenosti.⁸²

Odpadlictví, jako velezrada

Je možné se setkat i s dalším odůvodněním spravedlivosti trestu za odpadlictví, kdy je odpadlictví vnímáno jako neodpuštělná zrada, za níž pachatelé náleží ten nejtvrděší trest. Existuje povinnost čelit odpadlíkům a zamezit dalším případům odpadlictví, tak, aby byla ochráněna víra většinové muslimské společnosti. V této souvislosti říká Sajid Muhammad Husajn Fadlulláh, že odpadlictví v islámu není ani tak otázkou svobody vyznání, jako spíše povinnosti ctít uspořádání islámské společnosti. Jinými slovy souvisí primárně se sociopolitickou rovinou islámu, spíše než s tou náboženskou. Je-li islám státní doktrínou, je pak možné dát odpadlictví na roveň velezradě.⁸³

Ibn Tajmíja odůvodňuje trest v tomto případě tím, že pokud odpadlíka nezabijeme, odpadl by jednoduše každý, kdo má nějaké pochybnosti. Zabití takového člověka je ochranou náboženství a jeho lidu.⁸⁴

Souhrn

Odůvodnění zabití odpadlíka, jak bylo zmíněno v této podkapitole, je možné do určité míry vyvrátit či kritizovat. Debata o této záležitosti je však stále velmi živá a kontroverzní. Učenci hovoří o nutnosti idžtihádu a nového pojetí, relevantního pro dnešní dobu.

⁸² AL-CHIŠN, Husejn. *Al-fiqh al-džinái fi al-islám: Ar-rida namúžadžan*, s. 32.

⁸³ AL-CHIŠN, Husejn. *Al-fiqh al-džinái fi al-islám: Ar-rida namúžadžan*, s. 32.

⁸⁴ AL-CHIŠN, Husejn. *Al-fiqh al-džinái fi al-islám: Ar-rida namúžadžan*, s. 33.

2.5 Odpadlictví žen

Obecně v rámci konsenzu je trestem za odpadlictví poprava, pokud tedy odpadlík nevyužije možnosti od svého hříchu odstoupit a přiznat svůj omyl. Komplikovanější situace však nastává v případě odpadlictví ženy. Ta má být, podle některých, potrestána stejným způsobem jako muž, podle jiných se ale na ni vztahují speciální opatření.⁸⁵

Podle šáfiovské, hanbalovské, málíkovské a zajdovské právní školy náleží trest smrti ženám odpadlicím stejně tak jako mužům. Tyto školy však zakazují jejich zabití až do doby příchodu první menstruace od jejího zadržení, pro vyloučení možnosti těhotenství. Dále se trest odkládá i v případě, že kojí dítě, a to do té doby, dokud se nenajde náhradní kojná.⁸⁶

Zabití odpadlic vychází z obecné rovnoprávnosti obou pohlaví v otázkách *hudúd*, kdy oběma náleží stejný trest⁸⁷ V súře Prostřený stůl 5:38 se praví: „*Zloději a zlodějce utněte ruce jejich v odplatu za to, co provedli, a jako varovný příklad od Boha! A Bůh je mocný, moudrý*“.

V dalším verši, tentokrát ze súry An-Núr 24:3 se pak praví: „*A cizoložník se smí oženit jedině s cizoložnicí nebo modloslužebnicí a cizoložnice se smí vdát jedině za cizoložníka nebo modloslužebníka - a takové sňatky jsou věřícím zakázány.*“

Podle Hanafijské školy a šíitských dvanáctníků nemají být odpadlice zabity, ale pouze uvězněny, dokud si své nevěrectví nerozmyslí. V případě, že někdo takovou ženu zabije (bez ohledu na důvod), není potrestán trestem za vraždu, jako běžný vrah, nýbrž pouze pokárán, podobně jako za nějaké jiné méně závažné přečiny.⁸⁸

Tyto dvě právní školy odůvodňují nezabití ženy především proto, že tehdy nepředstavovaly hrozbu pro islámský svět, a jen těžko se mohly zapojit do válek,

⁸⁵ AL-CHIŠN, Husejn. *Al-fiqh al-džinái fi al-islám: Ar-rida namúžadžan*, s. 112.

⁸⁶ AS-SÁMRÁÍ, Nu^cnucmán Abdulrazzáq. *Ahkám al-murtad fi aš-šarí'a al-islámija*, s. 184-185.

⁸⁷ AL-CHIŠN, Husejn. *Al-fiqh al-džinái fi al-islám: Ar-rida namúžadžan*, s. 112.

⁸⁸ AS-SÁMRÁÍ, Nu^cnucmán Abdulrazzáq. *Ahkám al-murtad fi aš-šarí'a al-islámija*, s. 185.

kde by bojovaly proti muslimům.⁸⁹ Také pak proto, že samotný Prorok zakázal zabití žen při dobývání území nevěřících. Tyto ženy byly raději přivezeny jako otrokyně, což je jeden ze způsobů odnětí svobody, podobně jako v případě odpadlic.⁹⁰

3 Odpadlictví v historii

3.1 Odpadlictví v islámském středověku

3.1.1 Zandaqa

Náhled do historie zandaqy je nezbytný v rámci studia středověkého islámu. Bez vyjasnění tohoto proudu je mnohdy nemožné chápat vznik a vývoj některých teorií kalámu - islámské filosoficko-teologické disciplíny, která vznikla pro obranu principů islámské víry před pochybovači a kritiky. Speciálně pak hovoříme o směru mu^ʿtazila⁹¹, jenž zažil největší rozmach a rozkvět v 8. a 9. století, a jehož myšlenkám je často nemožné porozumět bez vzhledu do debat, které probíhaly mezi čelními představiteli mu^ʿtazily a zindíqy, majícími výhrady proti islámu jako takovému.⁹²

Zandaqa je úzce spjata s hnutím politicko-civilizačního charakteru, zvaném al-Haraka aš-Šu^ʿúbíja, což by se dalo přeložit jako hnutí národů (myšleno nearabského původu). Začátky tohoto hnutí sahají do dob Umajjovského chalífátu, ale nejvíce viditelným stalo až na počátku Abbásovské nadvlády.⁹³ Toto hnutí představovalo jakýsi odpor ze strany různých národů (převážně Peršanů posléze Turků aj.), vůči Arabům, kteří se chopili moci nad všemi islámskými územími a měli svrchované postavení v rámci islámského světa. Tyto národy na druhou stranu byly mnohem civilizovanější, a proto vnímaly nadvládu

⁸⁹ AL-CHIŠN, Husejn. *Al-fiqh al-džinái fí al-islám: Ar-rida namúžadžan*, s. 112.

⁹⁰ AS-SÁMRÁÍ, Nu^ʿnucmán Abdulrazzáq. *Ahkám al-murtad fí aš-šaríʿa al-islámíja*, s. 186.

⁹¹ Mu^ʿtazila – Teologicko-filosofický směr sunnitského islámu, který byl založen na principu racionality a položil základy systematického dogmatismu sunny.

⁹² BADAWÍ, Abd Ar-Rahmán. *Min táríh al-ilhád fí al-islám*, s. 35.

⁹³ BADAWÍ, Abd Ar-Rahmán. *Min táríh al-ilhád fí al-islám*, s. 35.

Arabů jako nespravedlivou skutečnost, kterou byly nuceny přijmout.⁹⁴ Spojením mezi zandaqou a hnutím Šu'ubíja je jakýmsi důkazem a odůvodněním toho, že valná většina zindíqů a odpadlíků ve středověku pocházela z Persie a že tito jedinci cíleně útočili na islám, což byl způsob pomsty vůči Arabům.⁹⁵

Problematika zandaqy je velmi nejasná a doprovází ji spousta dezinformací. V arabských pramenech má tento termín několik významů, někdy dosti odlišných, ale jak již bylo výše uvedeno, nejspíše se toto označení používalo pro stoupence manicheismu. Poté zahrnovalo větší škálu nevěřících, přičemž takto byli označeni všichni jedinci zastávající určitý směr mimo abrahámovská náboženství. Termín byl také později využíván jako pejorativní označení pro navzájem si konkurující sekty v rámci islámu.⁹⁶

Často se pod pojmem zandaqa míní také ateismus, tak jak ho dnes běžně chápeme, tedy jako přesvědčení o neexistenci božských entit, a pro který se v současnosti v arabštině používá označení *ilhád* إلهاد. *Ilhád* však původně v kontextu islámské víry neznamena popření Boha či nevíru v něj, ale spíše odmítání myšlenky proroctví.⁹⁷

Studií zabývajících se zandaqou je velmi málo. Předpokládá se, že knihy psané samotnými zindíqy byly ztraceny a dochovalo se nám jen velmi malé množství. Zmínky o zindíciích lze dohledat v tzv. Knihách odpovědí – *Kutub ar-ridúd* (كتب الردود), které byly psány autory, obhajujícími islám před kritikou zindíqů. Příkladem je kniha *al-Madžális al-mu'adjija* od autora Dá'í ad-du'át Mu'ajíd ad-dín aš-Šírázího, který ve své knize reaguje na ibn Ráwandího a jeho knihu *az-Zumurrud*. Mimo to existují spisy, pojímající část díla zindíqů, které však nejsou dostupné pro badatele. Nejdůležitějšími zdroji ale zůstávají knihy šiitských učenců jako je kniha *al-Ihtidžádž* od at-Tubrusího. Další studie pocházejí z devatenáctého století a byly napsány evropskými orientalisty, jako

⁹⁴ DŽÍRÚN. *Aš-šu'úbíja (bidájatuhu wa džalaját asbábiha)* [online].

⁹⁵ BADAWÍ, Abd Ar-Rahmán. *Min tárih al-ilhád fí al-islám*, s. 35.

⁹⁶ BADAWÍ, Abd Ar-Rahmán. *Min tárih al-ilhád fí al-islám*, s. 36-37.

⁹⁷ JÚNÁN, Sa'd. *Ta'arrafú cala afkár ašhar al-mulhidín fí tárih al-islám* [online].

byli Goldziher, Ahatanhel Krymsky, Francesco Gabrieli, Pavel Kraus a Georges Vajda.^{98, 99}

Georges Vajda např. líčí situaci zindíqů za období vlády chalífy al-Mahdího, který vydal rozkaz Abduldžabbárovi al-Muhtasabovi, aby pronásledoval všechny zindíqy a přivedl je k němu. Mnoho jich tehdy bylo popraveno a jejich díla byla spálena. Muslimové pozatýkali každého na základě sebemenšího podezření a odsoudili je ze zandaqy. Soud je vyzval, aby zandaqu opustili, a když takto učinili, byli propuštěni. V případě ale, že trvali na svém, byli popraveni. Propuštěním kajících zindíqů z vězení však záležitost nekončila – byli i nadále pronásledováni a dokonce předvoláni před chalífou, který je přiměl, aby plivli na Máního¹⁰⁰ podobiznu a také zabili bažanta. Plivnutí na Máního mělo být symbolikou opovržení hlavní postavou manicheismu. Zabití bažanta zase stálo v protikladu s manichejským zákazem usmrcení jakéhokoli živého tvora, což se považuje za velký hřích. Z dochovaných zdrojů se ale nedozvíme, proč se jednalo speciálně o bažanta – je možné, že se jednalo o posvátné zvíře v manicheismu.¹⁰¹

Obvinění ze zandaqy se netýkalo jen zindíqů, často se jednalo o snadné a efektivní řešení politických problémů, kdy se chalífové zbavovali osob rodu Hášimovců a potencionálních rivalů představujících hrozbu pro jejich trůn.¹⁰²

Sama zandaqa nebyla jednotná, podle knihy *al-Fihrist* od ibn Nadíma byli zindíqové buď samotní manichejci, mutakalimové (filozofové v rámci kalámu, viz výše), anebo spisovatelé a básníci. Lze také do určité míry říct, že jejich motivace byla trojího druhu. První skupina skutečně věřila v manicheismus a její stoupenci prostě jen hájili své náboženství. Pro druhou skupinu zandaqa představovala jakési národní dědictví získané od předků, za nějž se cítili být zodpovědní, a jež se snažili bránit a zachovat. Často se nejednalo o skutečnou

⁹⁸ BADAŤÍ, Abd Ar-Rahmán. *Min tárih al-ilhád fi al-islám*, s. 37-38

⁹⁹ JÚNÁN, Sa^cd. *Tacarrafú cala afkár ašhar al-mulhidín fi tárih al-islám* [online].

¹⁰⁰ Mání byl perský prorok a zakladatel manicheismu.

¹⁰¹ BADAŤÍ, Abd Ar-Rahmán. *Min tárih al-ilhád fi al-islám*, s. 40-41.

¹⁰² BADAŤÍ, Abd Ar-Rahmán. *Min tárih al-ilhád fi al-islám*, s. 42.

víru v manicheismus, ale spíše způsob, jak uspokojit svou potřebu národní a náboženské identity, skrze kterou se národy, převážně Peršané, srovnávali s Araby. Tímto posilovali svoji identitu a vyrovnávali se s arabskou nadvládou. Mezi zindíqy se řadili zejména spisovatelé a básníci perského původu. Poslední motiv zandaqy se nacházel spíše v myšlenkové rovině, kdy jednotliví zindíqové pocházeli z řad filozofů a myslitelů. Jejich kritika vůči islámu pramenila primárně z vlastních pochybností ohledně víry.¹⁰³

Lze do určité míry tvrdit, že v období Abbásovského chalífátu byli zindíqové převážně manichejci – narodili se do manichejských rodin, nebo jako muslimové, kteří později odpadli od islámu k manicheismu. Žili v různých městech jako Bagdád, Aleppo, Mekka, později pak zvláště v Basře a Kúfě. Nejčastěji byli obviňováni z opomíjení náboženských povinností, jako je modlitba, půst apod., ale také např. kvůli tvrzením některých básníků a spisovatelů, že jsou schopni napsat lepší díla, než jakým je samotný Korán. Někteří zase byli obviněni z kritiky tawhídu.¹⁰⁴

3.1.2 Ateismus

Většina lidí pravděpodobně neví, že arabské a islámské dějiny mají svůj patřičný podíl ateistů a skeptiků abrahámovských náboženství. Oficiální vyprávění si dala záležet na zdokumentování historie islámské civilizace coby historie víry. Skeptici byli často účelově opomíjeni, a o jejich existenci se dozvídáme spíše jen na základě děl muslimských apologetů reagujících na jejich kritiku.

Ve své knize *Dějiny ateismu v islámu* se autor Abd ar-Rahmán Badawí pokusil shromáždit příběhy a myšlenky ateistů z průběhu islámských dějin za použití různých zdrojů. Nejedná se ani o obhajování, ani o napadání těchto myslitelů, kniha se místo toho snaží dokumentovat jejich existenci a prezentuje je jako zástupce té bohaté středověké islámské civilizace. Tito lidé, jež byli ateisty, nestáli mimo dění, byli ovlivněni islámskou civilizací, a zároveň oni sami

¹⁰³ BADAWÍ, Abd Ar-Rahmán. *Min tárih al-ilhád fí al-islám*, s. 47-78.

¹⁰⁴ BADAWÍ, Abd Ar-Rahmán. *Min tárih al-ilhád fí al-islám*, s. 52.

ovlivnili islám skrze dialog mezi nimi a islámskými učenci, a podnítili tak vznik některých proudů kalámu. Přiměli duchovní a řečníky, aby rozvíjeli své diskurzivní nástroje, aby vyhovovaly moderním vědám a filozofiím. Jejich kritika a vzpoura proti náboženství, to samé náboženství velmi obohatila.¹⁰⁵

Ateismus, na který odkazuje Abd ar-Rahmán Badawí, se liší od běžné definice ateismu. Rozlišuje mezi ateistickým hnutím, které existuje v této části světa, od toho, jež se vyvinulo na Západě, kde se tamní ateisté snažili podkopat ústřední princip, na němž je náboženství postaveno, tedy existenci božské entity. Arabští ateisté se, podle Badawího, naopak primárně snažili zpochybnit a zdiskreditovat myšlenku proroctví.¹⁰⁶

Snad nejznámějším z těchto myslitelů byl ibn ar-Ráwandí, který zpochybnil proroctví, odmítl všechna abrahámovská náboženství a ostře kritizoval Korán a sunnu. Je považován za nejproslulejšího ateistu v islámských dějinách. Jeho myšlenky se k nám dostaly prostřednictvím knih, v nichž se je muslimští apologeti snažili vyvrátit.¹⁰⁷

3.1.2.1 Abdulláh ibn al-Muqaffa^c

Ruzbih bin Dáduya známý jako ibn al-Muqaffa^c pocházel z města Gur (dnes Firuzabád v íránské provincii Fars), ale později převážně pobýval v Basře. Narodil se do rodiny vyznávající mazdakismus¹⁰⁸ a tak toto náboženství také po svých předcích zdědil.

Po rozpadu Umajjovského chalífátu a začátku nadvlády Abbásovců, ibn al-Muqaffa^c pracoval jako písař pro Ísu bin Alího, díky němuž později vstoupil do islámu. Sloužil nadále rodině bin Alíů, až nakonec přicestoval do Basry, aby

¹⁰⁵ YUNAN, Saad. *Leading Atheists in Muslim History* [online].

¹⁰⁶ YUNAN, Saad. *Leading Atheists in Muslim History* [online].

¹⁰⁷ SHAMS, C. Inati. Ibn ar-Rawandí (c.910?). *Routledge Encyclopedia of Philosophy: Islamic Philosophy* [online].

¹⁰⁸ Mazdakismus – manichejská sekta, která se inspirovala manicheismem, gnózí a zoroastrismem.

sloužil u Sulejmána bin Alího, místodržícího Basry a zároveň strýce chalífy al-Mansúra.¹⁰⁹

Byl známý pro svou neposkvrněnou pověst, tradovalo se o něm, že byl čestný, moudrý, věrný a držel se dál od všeho pochybného.¹¹⁰

Ibn al-Muqaffa^c napsal mnoho děl a ovládal perštinu¹¹¹ a arabštinu na nevídané úrovni. Díky němu se také do arabštiny dostala některá cenná díla. Například *Kalila a Dimna* je jednou z ukázek jeho překladatelské práce. Kniha byla nejprve napsána v sanskrtu a posléze přeložena do perštiny. Do arabštiny se pak dostala právě zásluhou ibn al-Muqaffa^cy. Kniha je sérií vzájemně propletených bajek, kde hlavními aktéry jsou zvířata, skrze která se metaforicky znázorňují lidské vlastnosti a povaha.¹¹² Některé zdroje tvrdí, že jisté pasáže knihy jsou vlastní tvorbou al-Muqaffa^cy, ale byly jím zahrnuty do *Kalily a Dimny* pro svůj citlivý politicko-náboženský charakter, aby předešel možnému trestu. Speciálně se pak jedná o kapitolu o Borzujovi – perském fyzikovi, který přeložil *Kalilu a Dimnu* ze sanskrtu do perštiny, a kterému bude pozornost věnována později.¹¹³

Ibn al-Muqaffa^c byl popraven ve věku 36 let na základě rozhodnutí učiněném chalífou al-Mansúrem. Podle vyprávění se chalífa dostal do sporů se svým neloajálním strýcem Abdulláhem bin Alím, který byl guvernérem Basry a snažil se o zpřetrhání závislosti na centrální vládě. Abdulláh byl donucen svou residenci opustit a utéct ke svým bratrům, kde se skryl. Abdulláh pak pověřil ibn al-Muqaffa^cu napsáním dopisu adresovaného chalífovi. Dopis měl sloužit jako dohoda mezi Abudulláhem a chalífou, která by zajistila dodržení slibu ze strany chalífy, že Abdulláha ušetří, když se vzdá a omluví se. Ibn al-Muqaffá^c však

¹⁰⁹ AL-KAK, Viktor. *Ibn al-muqaffa^c, adíb al-^caql*, s. 7.

¹¹⁰ AL-KAK, Viktor. *Ibn al-muqaffa^c, adíb al-^caql*, s. 7.

¹¹¹ Pársik – Středoperský jazyk, který byl jedním z dialektů jihozápadního Íránu. V období vlády sasánovské dynastie se stal úředním jazykem. Pro zápis jazyku se používalo pahlavské a avestské písmo (Pazand), který se později používal pro zápis Avesty.

¹¹² FARAG SAJED, Fathi. *Risálat as-sahába li-ibn al-muqaffá^c* [online].

¹¹³ BADAWÍ, Abd Ar-Rahmán. *Min tárih al-ilhád fí al-islám*, s. 53.

napsal dopis přespříliš troufalým jazykem, což chalífu urazilo. V dopise mj. uvedl, že pokud Vůdce věřících (tím myšleno chalífa) nedodrží svůj slib ušetřit život Abdulláha bin Alího, a zradí jej, automaticky se tím rozvede se svými ženami, přijde o svůj dobytek, jeho otroci se stanou svobodnými a muslimové mu již nebudou nadále mu věrni. Ibn al-Muqaffa^cova slova chalífu rozzuřila, načež vydal příkaz k jeho popravě. Ta se pak konala v Basře z rukou jejího nového guvernéra Sufjána ibn Mu^cáwiy a je líčena jako jedna z těch nejbrutálnějších. Postupně mu byly odříznuty končetiny a byl donucen jíst vlastní maso. Při jeho týrání Sufján ibn Mu^cáwia pronesl: „*Lítost cítit nemusím, stejně jsi zindíq, kaziš lidem mysl*“.¹¹⁴

Obvinění ibn al-Muqaffa^ca ze zandaqy

Ibn al-Muqaffa^c je velmi kontroverzní postavou, jež s sebou přináší mnoho pochybností ohledně jeho vztahu k náboženství a k islámu zvláště. Prameny uvádí, že věřil v dualismus/manicheismus, a že později konvertoval k islámu. Na veřejnosti ale islám pouze předstíral a ve skutečnosti byl zindíquem.¹¹⁵ Tradovalo se o něm, že snad neexistuje ani jedna kniha obsahující myšlenky zandaqy, aniž by se na její tvorbě nepodílel. Například v knize *al-Aghání* narazíme na odstavec popisující jeho silný vztah ke skupině intelektuálů a básníků, jakož i k jisté promiskuitní komunitě, jež byla známa na počátku abbásovské éry, a jejíž členové byli obvinění obviňováni ze Zandaqy.¹¹⁶

Výše jsem se zmínila o kapitole o Borzujovi v knize *Kalíla a Dimna*, která byla pravděpodobně napsána ibn al-Muqaffa^cou. Tato pasáž se věnuje zkušenostem Borzují s náboženstvím. Ten prvně zpochybňuje svou víru, již zdědil po předcích a snaží se nalézat odpovědi na své otázky v jiných náboženstvích. Borzuja marně zkoumá různá vyznání a zjišťuje, že vyznavači určitého směru vždy slepě věří v předané dědictví, bez přemýšlení o jeho

¹¹⁴ AL-KAK, Viktor. *Ibn al-muqaffa^c, adíb al-^caql*, s. 9-11.

¹¹⁵ AL-KAK, Viktor. *Ibn al-muqaffa^c, adíb al-^caql*, s. 11-12.

¹¹⁶ BADAWÍ, Abd Ar-Rahmán. *Min tárih al-ilhád fí al-islám*, s. 53-54.

pravdivosti. Navíc se všichni vyznavači různých náboženství navzájem kritizují, a vybízají ostatní k přijetí své víry, coby té pravé. Borzuja nakonec dospěje k závěru, že žádné náboženství není tím pravým a usoudí, že je mnohem důležitější pracovat na sobě samém, dodržet morální zásady a jednat s lidmi s respektem.¹¹⁷

Mnozí vnímali příběh Borzujy jako kritiku obsahu Koránu, a to na základě jeho napsání stylem podobným tomu koránskému. Tento trend nevyužil pouze ibn al-Muqaffa^c, ale lze si jej všimnout také u al-Mutanabího a Abú ^cAlá'a al-M^carrího.¹¹⁸

*Risálatu as-sahába*¹¹⁹ je dílo ve kterém ibn al-Muqaffa^c identifikuje problémy své doby. Tamní společnost je podle něj chorobná a mezi nejnebezpečnějšími nemocemi té doby je posedlost vládců mocí a korupce, která zasáhla všechny státní úředníky. Dále také popisuje zmatek v zákonech a soudních posudcích, které byly silně ovlivněny tím, jakou islámskou školu či sektu uznává ten konkrétní soudce či náboženský učenec. Vládcí podle něj chybně volí své poradce, kteří nejsou kompetentní a při výběru se příliš řídí svými emocemi, nikoliv rozumem, což ve výsledku vede k nepořádku ve státní správě.¹²⁰

Obecně vykazují díla ibn al-Muqaffa^cy jakési pohrdání islámem, zastávání názoru náboženské svobody, despektu ke Koránu a kritiku jeho obsahu. Témata, jimž se věnoval, jsou dnes stejně relevantní, jako za časů jeho působení.¹²¹

Ibn al-Muqaffa^c uznával racionální myšlenkový proud a preferoval ho před převládajícím náboženstvím té doby. Jeho knihy nemají žádné náboženské zaměření či zbožné prvky. Smysl nacházel pouze ve spravedlivé a morálně

¹¹⁷ JÚNÁN, Sa^cd. *Tacarrafú cala afkár ašhar al-mulhidín fí táríh al-islám* [online].

¹¹⁸ BADAWÍ, Abd Ar-Rahmán. *Min táríh al-ilhád fí al-islám*, s. 62.

¹¹⁹ Výrazem *sahába*, zde není použit pro označení Prorokových druhů, nýbrž chalífovy družinu a jeho poradců z řad vojenských velitelů, soudců a guvernérů.

¹²⁰ FARAG SAJED, Fathi. *Risálat as-sahába li-ibn al-muqaffá^c* [online].

¹²¹ BADAWÍ, Abd Ar-Rahmán. *Min táríh al-ilhád fí al-islám*, s. 55-56.

založené společnosti. Ibn al-Muqaffa^c nebyl popraven kvůli obvinění ze zandaqy, přesto zemřel jako zindíq.¹²²

3.1.2.2 Ibn ar-Ráwandí

Abú al-Hasan Ahmad ibn Jahjá ibn Isháq ar-Ráwandí byl Peršan narozený roku 827 v Rawandě v Chorásánu v dnešním Íránu. Byl skeptikem islámu a kritikem náboženství obecně. Ve svých počátcích byl významným učencem mu^ctazilly, poté přistoupil na krátkou dobu k šíe, až nakonec islám opustil a rozhodl se vydat cestou za odhalení pochybností v náboženství. Kritizoval proroky a některé tradiční interpretace Koránu.¹²³

Podle některých je následovníkem Aristotelovy filozofie, jiní ho vnímají jako radikálního ateistu. Jindy se zase předpokládá, že jeho nenávisť k islámu je odvozena na základě hnutí Šu^cúbíja (odmítajícího nadřazenost Arabů ostatním národům islámského světa) a že se jedná o politickou záležitost. Můžeme se setkat i s názorem, že se jednalo o židovské spiknutí a že ibn ar-Ráwandí byl Žid, který cíleně přistoupil k islámu, aby mohl později odejít a zpětně toto náboženství kritizovat. Jako nejpravděpodobnější se ale jeví možnost, že jeho kritika islámu pramení z vlastní náboženské zkušenosti, coby jedné z etap duchovního dospívání.¹²⁴

Zdroje, které prisuzují ibn ar-Ráwandímu status heretika, jsou psané mu^ctazility a pocházejí z Iráku. Na druhou stranu, pokud nahlédneme do pramenů z východu, tím myšleno z oblasti dnešního Íránu, je k ibn ar-Ráwandímu přistupováno se znatelně větším respektem a přijetím. Faktem ale zůstává, že v Bagdádu jeho ex-kolegové profitovali z jeho nepřítomnosti a snažili se mu vytvořit špatnou pověst. Nejpravděpodobněji tedy ibn ar-Ráwandí nebyl ateistou, jak je líčeno v knihách ma^ctazilitů, nýbrž hledajícím se člověkem, který se snažil podrobit posvátné knihy hluboké kritice.¹²⁵

¹²² BADAWÍ, Abd Ar-Rahmán. *Min táríh al-ilhád fí al-islám*, s. 66-67.

¹²³ AD-DIMAŠQÍ, Šiháb. *Ibn ar-ráwandí .. safha min táríh al-ilhád fí al-islám* [online].

¹²⁴ Ma^c aš-šajh ibn ar-Ráwandí al-mulhid hajátuh wa afkárüh – Ahmad Sa^cd Zájed. In: *Youtube* [online].

¹²⁵ Ma^c aš-šajh ibn ar-Ráwandí al-mulhid hajátuh wa afkárüh – Ahmad Sa^cd Zájed. In: *Youtube* [online].

Většina z jeho děl se nezachovala ve své celistvosti, a to především proto, že tehdejší úřady jeho knihy zakázaly. Jeho myšlenky a názory jsou zachyceny v dílech jeho odpůrců, kteří s ním polemizovali. Celkem napsal asi 114 knih, ty byly však ztraceny. Existují pouze zlomky ze tří jeho knih. Nejzachovalejší je *Kitáb az-zumurrud* (Smaragdová kniha), jejíž úryvky jsou uvedeny v knize *al-Madžális al-mu'adžadja*, kde se autor knihy snaží tyto úryvky vyvrátit. Ve Smaragdové knize ibn ar-Ráwandí odmítá myšlenku prorocství.

Dalším dílem je *Fadíhat al-mu'atazila* (Skandál mu'atazily), která byla zachována téměř v celém rozsahu, a na kterou reagoval al-Chajját ve své knize *Kitáb al-intisár* (Kniha vítězství). *Fadíhat al-mu'atazila* je odpovědí na *Fadílat al-mu'atazila* (Ctnost al-mu'atazily), dílo al-Džáhize, v níž vyzdvihuje proud al-mu'atazila. Ibn ar-Ráwandí v tomto svém díle předkládá názory všech významných myslitelů mu'atazily a snaží se ukázat, že trpí mnoha nesrovnalostmi.

Nakonec některé kapitoly z jeho knihy *ad-Dámigh* (Vyvrácení) se nacházejí v knize *al-Muntazam fí at-tárich* (Uspořádání dějin) od ibn al-Džawzího. V dochovaných kapitolách *ad-Dámigh* útočí ibn ar-Ráwandí na Korán.¹²⁶

Nejdiskutovanější témata ar-Ráwandího tvorby

Ar-Ráwandí se ptá jaký má účel existence proroků, když schopnost lidí věřit ve stvořitele a jednat s ostatními lidmi s úctou je jim vlastní. Odsuzuje myšlenku, že dobrému a morálně vyspělému člověku je odepřen vstup do ráje, pokud nevěří v jedno konkrétní náboženství. Dále si všímá, že proroci používají podobná tvrzení nadpřirozeného charakteru, jaká můžeme slyšet z úst nejrůznějších kouzelníků.¹²⁷

Podle jeho názoru není Korán nestvořeným božím písmem, ani jeho jazyk není zázračný, neboť někteří básníci již napsali sofistikovanější verše, než jsou

¹²⁶ SHAMS, C. INATI. Ibn ar-Rawandi (c.910?). *Routledge Encyclopedia of Philosophy: Islamic Philosophy* [online].

¹²⁷ Ma' aš-šajch ibn ar-Ráwandí al-mulhid hájátuh wa afkárüh – Ahmad Sa'd Zájed. In: *Youtube* [online].

některé z těch, co se nacházejí v Koránu. Ar-Ráwandí také vnímá Korán jako rétorickou knihu, která používá bohatý jazyk, srozumitelný jen pro vzdělanou elitu hovořící arabsky. Ar-Ráwandí dále tvrdí, že zázračná síla koránských veršů (pokud tedy nějaká vůbec existuje) má šanci zapůsobit maximálně na rodilého mluvčího arabského jazyka. Národy neovládající arabštinu na velmi vysoké úrovni, jsou vůči „kouzlu“ koránského textu imunní. Jediným argumentem, že je Korán autentický je samotný Korán, v němž se hovoří o jeho pravdivosti.¹²⁸

Například verš ze súry ženy 4:82 praví: „*Cožpak nepřemýšlejí o Koránu? Kdyby ten byl od někoho jiného než od Boha, věru by v něm našli četné rozpory!*“ Ibn ar-Ráwandí převzal z Koránu mnoho veršů a s výsměchem je předkládal, coby navzájem rozporuplné z hlediska obsahu: např. verš 39:53: „*Rci: „Služebníci moji, kteří jste se dopustili přestupků proti sobě samým, neztrácejte naději v milosrdenství Boží, vždyť Bůh věru odpouští viny všechny-On odpouštějící je i slitovný.*““ Vedle toho pak jako protiklad ar-Ráwandí uvádí verš 40:28: „*I pravil nějaký muž ..., Vždyť Bůh nevede správnou cestou toho, kdo přestupníkem je a lhářem.*“¹²⁹

Islámští učenci se snažili tato tvrzení o nekompatibilitě obsahu Koránu vyvrátit. Argumentovali tím, že přestupek v prvním verši je ve významu malého hříchu a ve druhém verši ve významu rouhání, proto při jednom je Bůh milosrdný a odpouštějící a při druhém je tomu naopak. Ibn ar-Ráwandí zareagoval tvrzením, že toto v textu napsané není a že se zdá, že chápání Koránu bez vysvětlovací příručky prakticky není možné.¹³⁰

Ar-Ráwandí kritizuje islámského Boha a vnímá ho jako rozhněvaného nepřítele věřících, který může věci vyřešit pouze tím, že lidem ukládá trest. Bůh, který takto zachází s těmi, jež stvořil, nemůže být moudrý. Dále ar-Ráwandí kritizuje rozpor mezi svobodnou vůlí člověka –jeho možností konat dobré a

¹²⁸ Ma^c aš-šajch ibn ar-Ráwandí al-mulhid hajátuh wa afkárüh – Ahmad Sa^cd Zájed. In: *Youtube* [online].

¹²⁹ SHAMS, C. INATI. Ibn ar-Rawandi (c.910?). *Routledge Encyclopedia of Philosophy: Islamic Philosophy* [online].

¹³⁰ Ma^c aš-šajch ibn ar-Ráwandí al-mulhid hajátuh wa afkárüh – Ahmad Sa^cd Zájed. In: *Youtube* [online].

špatné – a Bohem předem stanoveným osudem. V této souvislosti si klade otázku, jak může Bůh odsoudit člověka po jeho smrti, když byl průběh jeho života předem stanovený.¹³¹

Co se týče ráje, jak je popisován v Koránu, podle ar-Ráwandího, není příliš atraktivním pro duchovně založeného člověka. Náboženství, které lidem zakazuje pití alkoholu a cizoložství, v posmrtném životě slibuje svým vyznavačům to samé, co mají nyní zakázáno. Dalším paradoxem je, že člověk v ráji nepocítí lidské potřeby, jako jsou hlad a žízeň, ale odměnou za slušně prožitý život mu mají být řeky vína a medu. V ráji člověk přichází o část uvědomění sebe sama, protože nepocítí žádnou touhu po věcech z jeho života. Jako by se z něj stala bezduchá schránka užívající si nikdy nekončící přepych.¹³²

3.1.2.3 Abu Bakr Muhammad bin Zakaria Ar-Rází

Ar-Rází byl významným vědcem a filozofem raného islámského světa. Věnoval se primárně medicíně a byl ovlivněn klasickou řeckou medicínou a Hippokratem. Napsal řadu knih o lékařství a fyzice. Knihy jako *al-Mansurí* a *al-Háwí*, byly přeloženy do mnoha jazyků a využívány pro výuku medicíny na mnohých islámských i evropských univerzitách.

Odhlédneme-li od jeho obrovských úspěchů na poli medicíny, ar-Rází byl i zdatným filozofem. Mezi nejdůležitější z jeho prací patří *Božská věda* a *Zázraky proroků*, nicméně však, podobně jako u ibn ar-Ráwandího, většina jeho filozofických myšlenek se k nám dostala prostřednictvím knih těch, kteří měli snahu jeho postoje a tvrzení vyvrátit.¹³³

Ar-Rází odmítal prorocství a chtěl dokázat, že svaté knihy jsou plné rozporů a protikladů, a to včetně Tóry, Bible i Koránu. Jeho kritice se však nevyhnula ani orientální náboženství jako zoroastrismus a manicheismus.¹³⁴

¹³¹ SHAMS, C. INATI. Ibn ar-Rawandí (c.910?). *Routledge Encyclopedia of Philosophy: Islamic Philosophy* [online].

¹³² Ma^c aš-šajch ibn ar-Ráwandí al-mulhid hajátuh wa afkárüh – Ahmad Sa^cd Zájed. In: *Youtube* [online].

¹³³ YUNAN, Saad. *Leading Atheists in Muslim History* [online].

¹³⁴ BADAWÍ, Abd Ar-Rahmán. *Min tárih al-ilhád fí al-islám*, s. 234.

Ar-Rází věřil, že role proroků je zbytečná. Zastával názor, že pokud Bůh poskytl lidem mysl, a odlišil je od zbytku stvoření tím, že jim poskytl schopnost objevovat dobro a zlo, nepotřebují pak proroky, aby je učili zákonům a morálce. Věřil také, že lidská mysl je sama o sobě schopna pochopit existenci Boha skrze stvoření, a pro nalezení cesty k němu není zapotřebí proroků.¹³⁵

Podle ar-Rázího není příčinou sporů mezi náboženstvími nedostatečné porozumění, ale spíše problém v proroctví jako takovém. Proroci stanovují zákony a hlásají myšlenky, které nejsou otevřené k diskusi, jelikož jsou božské povahy, a tedy jsou posvátné. Domníval se, že mnoho poselství přinesených proroky je v rozporu s lidskou přirozeností. Myšlenka toho, že každé náboženství o sobě tvrdí, že je tím jediným správným, přirozeně vedla ke sporům mezi jednotlivými náboženskými komunitami, které se pokoušely monopolizovat si pravdu.¹³⁶

Kritizoval také to, že nábožensky založení lidé se vidí v hierarchii, v níž někteří jsou výše postaveni než jiní. V této hierarchii jsou potom proroci ti nejvznešenější a jsou nadřazeni zbytku lidstvu. Ar-Rází vnímal lidi jako rovnocenné. Rozdíly mezi nimi jsou jen co se týče jejich osobní schopnosti využívat svou mysl.¹³⁷

Ar-Rází dále zkoumal rozdíly mezi samotnými proroky a jejich vnímání společností. Zatímco, někteří zbožňují Krista, jiní ho považují za člověka a jiní, jako například Židé, v něm vidí nevěřícího. Toto ho vedlo k otázce, jak by mohl Bůh dovolit, aby proroci měli u lidí natolik protichůdnou pověst. Nakonec dospěl k závěru, že přesvědčování lidí prostřednictvím proroctví nemá žádné ospravedlnění. Lidé se spíše podřizují své zděděné víře a neobtěžují se ji podrobněji zkoumat. Učiní z víry jakýsi zvyk a tradici, dokud se nestane instinktivní a jednou z povah lidí. Lidé se obávají útoku náboženských autorit, nebo jsou oklamáni charizmatickým působením kazatelů. Podle ar-Rázího, velké

¹³⁵ BADAŤÍ, Abd Ar-Rahmán. *Min tārīch al-ilhād fī al-islām*, s. 234–235.

¹³⁶ YUNAN, Saad. *Leading Atheists in Muslim History* [online].

¹³⁷ NOWAIRA, Amira. When Islamic atheism thrived. *The Guardian* [online].

množství věřících nevěří ve víře jako takové, jsou spíše vykonavateli mechanických rituálů.¹³⁸

Mezi námitkami ar-Rázího vůči posvátným knihám, lze narazit i na jeho postoj k některým pasážím v Tóře, v nichž Bůh přikazuje Židům, aby zabíjeli a legitimizoval jim krveprolití jiných národů. Dále poznamenává, že Kristus přišel, aby vyvrátil většinu zákonů Tóry. Tímto se ar-Rází pokoušel demonstrovat protiklady v Bibli. Například napadá nauku o svaté trojici a jednotě v křesťanství a označuje je za nesouvislé a protichůdné.¹³⁹

Ar-Rází také odmítl lingvistickou nedostižnost Koránu. Položil si řečnickou otázku, zda lze najít díla srovnatelná např. s díly Galéna a Ptolemaia. Tímto způsobem se pokoušel vyvodit myšlenku, že jazykový projev člověka je jako otisk prstů, a liší se podle mluvčího nebo spisovatele. Nelze tedy napsat další stejný Korán.¹⁴⁰

Ar-Rází také kritizoval množství příběhů a vyprávění o Prorokovi Muhammadovi v hadísech. Podobně si pak také kladl otázku, jestliže se jedna osoba v dlouhém řetězci vypravěčů o Prorokovi dopustí přeřeknutí, zda by se pak celý příběh změnil. Toto je podle něho příčinou velkého nesouladu mezi různými vyprávěními o Prorokovi.¹⁴¹

3.1.2.4 Abú 'Alá' al-M'arrí

Abú 'Alá al-M'arrí byl jedním z nejslavnějších básníků arabské literatury. Byl známý pro své zastávání názoru, že lidská mysl má vyšší hodnotu než zvyky a tradice, a pro svou víru ve schopnost lidí rozlišovat mezi dobrem a zlem, aniž k tomu potřebovali náboženství. Pravdou je, že al-M'arrí osciloval mezi pochybnostmi a vírou, přesto ale nikdy nepochyboval o existenci Boha jako takového a vždy mluvil o božích požehnáních a vlastnostech. Táha Husejn napsal ve své knize *Spolu s Abí al-'Alá'ou v jeho věznici*, že al-M'arrí věřil v Boží

¹³⁸ BADAŤÍ, Abd Ar-Rahmán. *Min tárih al-ilhád fi al-islám*, s. 241-244.

¹³⁹ NOWAIRA, Amira. When Islamic atheism thrived. *The Guardian* [online].

¹⁴⁰ BADAŤÍ, Abd Ar-Rahmán. *Min tárih al-ilhád fi al-islám*, s. 250-253.

¹⁴¹ YUNAN, Saad. *Leading Atheists in Muslim History* [online].

existenci a mluvil o něm z pozice pozorného, asketického a pravdivého věřícího.¹⁴²

3.1.2.5 Skupina promiskuitních básníků

Skupina promiskuitních básníků byla známá jako Mudžán, což v překladu znamená promiskuitní. Nejznámějším z jejích členů nich byl Abú Nawwás. Tato skupina se objevila za vlády druhého abbásovského chalífy a není jasné, zda přijali určitou náboženskou ideologii. Víme však z jejich literatury, že pohrdali náboženstvím a jeho příkázáními, a že spojovali lidské štěstí s požitkářstvím a materiálními věcmi, spíše než s těmi duchovními a božskými.¹⁴³

3.2 Obvinění z odpadlictví ve dvacátém století

Otázka odpadlictví a odklonu od islámu, byla aktuální již od samého počátku tohoto náboženství. Každé nové století pak s sebou přineslo určitou vlnu volnomyšlenkářů, kteří kritizovali Korán nebo jiné aspekty duchovního života muslimů. Dvacáté století v islámském světě je dalším specifickým obdobím v souvislosti s tímto trendem. Hlavními charakteristikami je především ideologie sekularismu (v arabských zemích pak známá pod názvem *ʿilmánija* علمانية), kterou si osvojila nemalá část intelektuálů, a také vznik socialistických stran, které se dostávaly k moci od padesátých let minulého století v řadě arabských zemí jako jsou Irák, Egypt, Sýrie a Jemen.

Do určité míry lze tvrdit, že v době, kdy vznikl islám, nebyl koránský text ani náboženská nařízení v rozporu s tehdejšími životními stylem. Korán byl v jakési harmonii s tehdejší uznanou existenciální filosofií, společenským a ekonomickým životem. To vše se ale mění právě s příchodem moderní doby a importu západních ideologií propagujících oddělení náboženství a vlády.¹⁴⁴

¹⁴² MALIK, Kenan. The poetry of an old atheist. *Pandaemonium* [online].

¹⁴³ YUNAN, Saad. *Leading Atheists in Muslim History* [online].

¹⁴⁴ MOHAMMAD ALÍ, Zakarija. Qirá'a fī maqúlát al-ʿilmánijín al-ʿarab. In: *Sasa Post* [online].

Tento importovaný západní koncept rozdělil arabskou společnost do dvou hlavních táborů. První z nich vidí absolutní kompatibilitu mezi vírou a moderním světem, zatímco ten druhý tuto tezi vyvrací a volá po sekulárně řízeném státu, odpovídajícím současným trendům, kde je náboženství posunuto do privátní sféry. S touto myšlenkou se setkáváme už v díle arabských intelektuálů jako například Alí Abd ar-Ráziq v jeho knize *Islám a principy vlády* (الإسلام و اصول الحكم), která byla posléze zakázána. Abd ar-Ráziq byl kvůli ní obviněn z hrubého napadení obecně uznaných islámských zásad a zpochybnění božské podstaty chalífátu. Jiní však považují jeho dílo za vědecky podloženou studii, vyzdvihující duchovní podstatu islámu jako hlavního záměru tohoto náboženství.¹⁴⁵

Sekularistů a kritiků islámu, hlavně pak jeho politického aspektu, je celá řada, jmenujme například Nawál as-Sa^odáwí, Abdulláha al-Qásimího, Adonise, Muráda Wahbu a další.

3.2.1 Táha Husejn

Táha Husejn (14. listopad 1889 – 28. říjen 1973), přezdívaný jako „děkan arabské literatury“, byl jedním z nejslavnějších spisovatelů 20. století nejen v Egyptě, ale i v celém arabském světě.

Táha Husejn přišel o zrak ve věku tří let, po zanedbaném zánětu spojivek. Navzdory svému postižení získal Husejn dva tituly Ph.D., a to z Káhirské univerzity, a také ze Sorbonny. Byl profesorem arabské literatury a později se stal egyptským ministrem školství.¹⁴⁶

Husejnova díla lze rozdělit do třech kategorií: vědecká studia arabské literatury a islámské historie, literární tvorba se společenským obsahem cíleným proti chudobě a nevědomosti, a nakonec díla s politickou tematikou. Kniha *O předislámské poezii*, publikována v roce 1926, která je ukázkou, jak aplikoval

¹⁴⁵ MOHAMMAD ALÍ, Zakaríja. Qirá'a fi maqúlát al-^oilmánijin al-^oarab. In: *Sasa Post* [online].

¹⁴⁶ SAAD, Mohammad. What Taha Hussein can tell us today. In: *Ahramonline* [online].

moderní metody literární kritiky podle Descarta, byla důvodem jeho vyloučení z postu profesora arabské literatury na Káhirské univerzitě.¹⁴⁷

Husejn byl známý pro své tendence přivést do Egyptu a egyptské společnosti ducha moderní doby. Kritizoval velké sociální rozdíly, kterým trpěla a stále trpí egyptská společnost. Jedním z nástrojů pro eliminování těchto rozdílů byla podle něj reforma vzdělání a jeho zpřístupnění pro všechny obyvatele. Jedině vzděláním je možno dostat lidi z chudoby a zlepšit jejich životní úroveň. Nevědomost, podle něho, ničí společnost a stahuje ji ke dnu. Jeho slepota byla rovněž dílem nedostatečného vzdělání, panujícího v té oblasti, kde vyrůstal, jak se můžeme dočíst v jeho autobiografickém románu, nazvaném *Kniha dnů*. Velice kritizoval tradiční metody výuky arabské literatury, obecně špatnou úroveň veřejných škol apod. Dále vyzýval k tomu, aby studentům byl důkladně objasněn a vysvětlován arabský jazyk a literární texty v arabštině. Jako nezbytně důležitou vnímal také vysokou kvalifikaci učitelů. Učitelé všech oborů by měli mít zájem o kulturu a měli by velmi dobře ovládat arabský jazyk.¹⁴⁸

„Vzdělání je jako vzduch a voda“ je slavnou Husejnovou frází, stále velmi živou v arabském světě.¹⁴⁹

O předislámské poezii

Kniha O předislámské poezii, byla zakázána hned po jejím vydání v roce 1926. Kniha vyvolala kontroverzní diskusi a rozdělila egyptskou společnost do dvou proti sobě stojících táborů. Někteří byli překvapeni a projevíli jistý zájem o zkoumání starých spisů, aby mohli vyvrátit Husejnovy myšlenky, jiní ho zcela odsoudili za překročení únosné hranice a zpochybnění části obsahu Koránu, a předvolali ho k soudu. Během soudního jednání Husejn prohlásil, že to, co uvádí v knize, jsou pouze pokusy akademického badatele, navrhnout nová témata

¹⁴⁷ Taha Hussein. In: *State Information Service* [online].

¹⁴⁸ Hiwár sáchin bajna Jusra as-sajed wa hafidat Táha Husejn hawla ‘alaqatihi bil-islám wa al-mar’á wa al-hurrija - fi an_Níl drama. In: *Youtube* [online].

¹⁴⁹ Táha Husejn al-džiz’ al-awal. In: *Youtube* [online].

k diskusi, a nikoliv jeho osobním postojem ke Koránu a islámu jako takovému. Jeho obhajoba tehdy dostatečně přesvědčila soudce, aby ho propustili na svobodu.¹⁵⁰

Sám Husejn předvídal negativní reakce lidí, a proto ve svém díle prohlásil: „*Jsem si vědom toho, že tento výzkum rozzuří některé lidi, ale jiné, byť jen malou skupinu osvícených, obohatí. Tito pak povedou Egypt k moderní renesanci.*“¹⁵¹

Husejn skrze své dílo přišel s novou vlnou kritiky a zpochybňování, ať se týkala Koránu, islámské společnosti anebo historie, každopádně však vždy měla spojitost s islámem. Husejn v knize tvrdil, že velké množství arabské poezie, pokládané za předislámskou, bylo ve skutečnosti zfalšováno muslimy v pozdější době, tedy že bylo napsáno až po redakci Koránu mezi lety 651 a 656. Podle Husejna byla spisovná arabština ustanovena až se vznikem Koránu, je tedy proto nemožné, aby arabští básníci z předislámské doby recitovali své básně ve spisovné arabštině. Arabové na celém Arabském poloostrově tehdy hovořili různými a poměrně odlišnými dialekty. Důkazem jsou nalezené historické nápisy, z nichž můžeme vidět značný rozdíl mezi jazykem *Qahtánců* (القحطانيون)¹⁵² a jazykem lidí z *Hidžázu*¹⁵³. Tato skutečnost nás tedy nutí se ptát, jak je možné, že je poezie všech básníků, bez ohledu na jejich příslušnost k tomu či onomu kmeni nebo regionu, napsána ve spisovné arabštině a velice se podobá koránskému jazyku, jak ve výslovnosti, tak i v gramatice.^{154, 155}

Husejn rozdělil Araby do dvou skupin, a to *Qahtánci* a Arabové z *Hidžázu*. *Qahtánci* jsou etnicky těmi pravými Araby, kteří obývali jih Arabského poloostrova, zatímco v oblast *Hidžázu* pobývali *Idnánci*, kteří původně hovořili jazyky jako byla hebrejščina a chaldejština. Tyto lidi označil za potomky Ismaíla, syna Abrahama od jeho arabské ženy Hádžar. O básnících

¹⁵⁰ Cháridž an-nas - Táha Husejn cásifatu al-džadal al-mustamirra. In: *Youtube* [online].

¹⁵¹ HUSEJN, Táha. *Fí aš-š'ar al-džáhílí*, s. 64-70.

¹⁵² Qahtánci – Araby pocházející z jižní oblasti Arabského poloostrova, zejména z Jemenu.

¹⁵³ Hidžáz – Oblast na západě dnešní Saudské arábie

¹⁵⁴ Cháridž an-nas - Táha Husejn cásifatu al-džadal al-mustamirra. In: *Youtube* [online].

¹⁵⁵ HUSEJN, Táha. *Fí aš-š'ar al-džáhílí*, s. 87-88.

z předislámské doby je známo, že většinou jednalo o Qahtánce, jejichž jazyk byl zcela odlišný od toho Koránského, který je zase hidžázský, pak či přesněji dokonce qurajšovský^{156, 157}.

Husejn nepopíral existenci období džáhilíje (جاهلية), ani některé poezie, která vznikla těsně před příchodem islámu. Pouze vysvětloval, že pokud chceme chápat fungování tehdejší společnosti a znát její co nejpřesnější podobu, je proto Korán nejlepším zdrojem. V poezii Imru al-Qajse nebo Zuhajra a jiných básníků, tehdejší společenský a náboženský život není líčen tak detailním způsobem, jak je tomu v Koránu, tudíž většina té poezie byla psána až po redakci Koránu.¹⁵⁸

Na otázku, proč by Arabové předstírali, že měli bohatou předislámskou básnickou kulturu, když je předislámská doba z pohledu islámu hříchuplná a nevhodná být vzorem pro muslimy, odůvodnil tím, že se jednalo o jakousi národní potřebu Arabů mít vlastní kulturní dědictví, podobně jako ostatní národy. V době sepisování předislámské arabské poezie, existovalo hnutí Šu^ʿúbíja, skrze něž nearabské národy vyzdvihovaly své kulturní dědictví z doby před příchodem islámu a vysmívali se Arabům za jejich intelektuální zaostalost.¹⁵⁹ Dalším důvodem k sepisování básní podle Husejna mohlo být poskytnutí důvěryhodnosti mýtům uvedených v Koránu.¹⁶⁰

Hlavním předmětem knihy byla sice předislámská poezie, ale v knize se často prolíná s náboženstvím, s nímž je velkou měrou neoddělitelně spojena. Zmiňuje postavu Abraháma a jeho syna Ismaíla, že o těchto prorocích hovoří jak Bible, tak i Korán. Nicméně, to podle Husejna, však není dostačující k prokázání jejich historické existence, stejně tak, jako důkaz toho, že Ismaíl emigroval do Mekky a kde vznikly některé arabské kmeny, jako například kmen Qurajšovců,

¹⁵⁶ Qurajš – Obchodní arabský kmen, který historicky obýval a ovládal oblast Mekky a dohlížel nad Ka^ʿbou (svatyně). Islámský prorok Muhammad pochází z kmene Qurajš.

¹⁵⁷ HUSEJN, Táha. *Fí aš-šī^ʿr al-džáhilí*, s. 87-88.

¹⁵⁸ HUSEJN, Táha. *Fí aš-šī^ʿr al-džáhilí*, s. 79-86.

¹⁵⁹ ŠABLÚL, Hamad Fadl. Tis^ʿúna ^ʿáman ^ʿala kitáb "Fí aš.šī^ʿr al-džáhilí" .. Hal ichtalafa wad^ʿu at-takfír wa at-takfír. *Al-jasra culture* [online].

¹⁶⁰ HUSEJN, Táha. *Fí aš-šī^ʿr al-džáhilí*, s. 136-137.

ze kterého pochází Prorok. Tyto kmeny jsou z otcovy linie pokrevně spojeny s ʿIdnánem, synem Ismaíla. Tato skutečnost má z jeho pohledu sloužit jako důkaz, že islám je abrahámovským náboženstvím, je nezbytně spojený s judaismem a Korán je tedy obnovou poselství Tóry. Husejn také nepřímou naznačil, že Korán by měl být považován za objektivní zdroj historie.¹⁶¹

S návazností na zpochybnění emigrace Ismaíla do Mekky a zrod ʿidnánských kmenů, Husejn tvrdí, že islám příliš zveličuje postavu Proroka Muhammada, zvláště pak v otázce jeho původu, kdy všechna vyprávění o něm se cíleně snaží o zdůraznění pokrevního příbuzenství mezi Muhammadem a Ismaílem.¹⁶²

Husejn se rovněž dotkl otázky důvěryhodnosti tzv. Muʿallaqát¹⁶³, o nichž tvrdil, že byly také napsány až po příchodu islámu a až později připsány básníkům z předislámské doby. Tímto podle některých islámských učenců popíral myšlenku zázračnosti Koránu, protože Korán je obecně chápán jako boží výzva proti džáhilíji.¹⁶⁴

V knize O předislámské poezii se slovo Korán opakuje celkem 102krát, ani jednou ale k němu Husejn nepřipojil označení „vznešený“, jako to běžně muslimové dělávají při vyslovení slova Korán. Podobně také Husejn celkem 58krát zmínil slovo Prorok, a ani jednou k němu nedodal frázi „mír s ním“, kterou muslimové přidružují k slovu Prorok, či jeho jménu, Muhammad.

Husejn sám sebe za odpadlíka nikdy neprohlásil, otevřeně ale kritizoval islámské dědictví, kvůli čemu byl mnohdy za odpadlíka označován.

¹⁶¹ HUSEJN, Táha. *Fí aš-šiʿr al-džáhílí*, s. 89.

¹⁶² Al-ach Wahíd barnámídz ad-dalíl ʿamíd al-adab al-ʿarabí Táha Husejn fí aš-šiʿr adž-džáhílí. In: *Youtube* [online].

¹⁶³ Muʿallaqát – Je soubor sedmi dlouhých arabských básní, které jsou považovány za nejlepší díla z předislámské doby. Tyto básně jsou zavěšené (odkud pochází také jejich název Muʿallaqát – pověšené) ve svatyní Kaʿbě v Mekce.

¹⁶⁴ AZ-ZABARQÁN, Nuhá Silin. *Mulachchas kitáb - Fí aš-šiʿr adž-džáhílí - Liʿamíd al-adab al-ʿarabí Táha Husejn*. In: *Modern Discussion* [online].

3.2.2 Farag Fuda

Sekulární aktivista, myslitel a autor Farag Fuda byl v roce 1992 před budou nevládní organizace Egyptská společnost pro osvícenství, již předsedal, zavražděn islamistickými militanty z organizace Islámský džihád poté, co jej al-Azhar obvinil z rouhání. Fuda ve svých spisech kritizoval radikální muslimy a odsoudil jejich výzvu k založení vysněného islámského státu.¹⁶⁵

V roce 1984 opustil stranu al-Wafd poté, co se její členové rozhodli spolupracovat s Muslimským bratrstvem a společně se účastnit parlamentních voleb. Fuda byl přesvědčen, že spojení al-Wafdu s Muslimským bratrstvem stranu odkloní jiným směrem, a to daleko od sekularismu. Proto se rozhodl k odchodu a později založil vlastní stranu s názvem Budoucnost.¹⁶⁶

Jeho kniha *Opomíjená pravda (al-Haqíqa al-ghá'iba الحقیقة الغائبة)*, která byla odpovědí na knihu *Opomíjená povinnost* od Muhammada Abdusaláma Faraga, vyvolala a stále vyvolává polemiky, kvůli jejímu obsahu, jasně odmítajícímu ideologii islamismu. V knize uvádí, že sekulární stát, by islámu lépe posloužil než stát nábožensky ukotvený. Tvrdil, že náboženský stát je jedna z forem diktatury. Neustále kritizoval nadvládu náboženských skupin nad lidmi z chudších vrstev a zneužívání jejich negramotnosti k jejich zmanipulování. Domníval se, že mnoho z obsahu Prorokových výroků bylo postupem času pozměněno tím, jak se výrok předával z generace na generaci. Například hidžáb je podle Fudy tradičním oděvem, nikoliv náboženskou povinností. Odmítal také absolutní respekt vůči Prorokovým druhům a považoval je za běžné lidi, kteří se dopouštějí prohřešků jako každý jiný.¹⁶⁷

Fuda kritizoval naivitu lidí v jejich představách o dokonalém islámském státě, kde vládne tolerance a spravedlnost. Snažil se jim přiblížit skutečný obraz toho „perfektního světa“, kdy ve svých knihách charakterizoval islámskou historii jako nespravedlivou a diskriminující menšiny různého původu. Jejich

¹⁶⁵ ABOU BAKR, Sara. Farag Fouda, assassination of the word. In: *Daily News Egypt* [online].

¹⁶⁶ ABOU BAKR, Sara. Farag Fouda, assassination of the word. In: *Daily News Egypt* [online].

¹⁶⁷ Cháridž an-nas - "Al-haqíqa al-gháiba" - Al-Kitáb al-lazi qatala Farag Fuda. In: *Youtube* [online].

příslušníci podléhali rozkazům krutých vládců, jež je přiměli platit daň z hlavy (tzv. *džizja*), byla také jim např. zakázána jízda na koni, a dokonce byli nuceni nosit odlišné oděvy, aby je ostatní snadno rozeznali od muslimů.¹⁶⁸

Podle Fudy by křesťané byli ve velmi znevýhodněném postavení v rámci islámského státu, protože na základě jeho ideologie nemuslimové nemohou stanout v čele vládních postů, což je nespravedlivé. Jak muslimové, tak i křesťané a případně Egyptané jiného vyznání jsou občany jedné země a měli by si být rovni.¹⁶⁹

Fuda se domníval, že základním problémem islámské otázky je stírání rozdílů mezi pojmy islám a muslim. Islám je náboženství a muslimové jsou lidskými bytostmi, náboženství je nevinné, zatímco lidé dělají chyby. Neschopnost rozlišit víru od věřících vedla k částečnému zbožštění muslimských historických osobností. Výsledkem pak je, že školní učební materiály a televizní seriály nabízejí vysoce idealizovanou verzi doby chalífátu, zbavenou všech omylů a nedostatků. Mimo to si stěžoval, že pouze jedna kapitola egyptské historie je připomínána, čímž má na mysli islámskou historii, zatímco ostatní etapy historie Egypta jsou spíše opomíjeny a ignorovány.¹⁷⁰

Fuda vyzýval ostatní liberály, aby převzali odpovědnost a postavili se tváří v tvář islamistům. On sám neměl strach zapojit se do debat s nejrůznější kontroverzní tematikou, jako např. když odsoudil fatwu volající po zabití Salmana Rushdieho, který, podle jeho názoru, ukázal světu obraz islámu jako náboženství, které není schopné konfrontovat své kritiky jiným způsobem než mečem.¹⁷¹

Vyvrcholení Fudova boje s radikálními islamisty nastalo během knižního veletrhu v roce 1992, kdy mezi ním a dalšími sekularisty na jedné straně, a

¹⁶⁸ Cháridž an-nas - "Al-haqíqa al-gháiba" - Al-Kitáb al-lazi qatala Farag Fuda. In: *Youtube* [online].

¹⁶⁹ MERIA JOURNAL STAFF. Faraj Fawda, or the Cost of Freedom of Expression. *International Affairs (GLORIA) Center, Interdisciplinary University* [online].

¹⁷⁰ Cháridž an-nas - "Al-haqíqa al-gháiba" - Al-Kitáb al-lazi qatala Farag Fuda. In: *Youtube* [online].

¹⁷¹ MERIA JOURNAL STAFF. Faraj Fawda, or the Cost of Freedom of Expression. *International Affairs (GLORIA) Center, Interdisciplinary University* [online].

šejchem al-Ghazálím¹⁷² a islámským učencem Muhammadem Omarem na straně druhé, proběhla debata ohledně formy státu, zda je lepší sekulární či teokratický stát. Diskuse byla od samého počátku velice vypjatá. Fuda tehdy cynicky kritizoval bouřlivý potlesk podporovatelů politicky zřízeného islámského státu, a vnímal ho pouze jako jakousi clonu, zakrývající nedostatečnou sebedůvěrou představitelů této ideologii a jejich neschopnost skutečné argumentace. Al-Ghazálí a al-Hudajbí se snažili veškerou vinu připsat Západu a odsoudili Fudu a ostatní sekularisty ze špionážní práce ve prospěch Západu, a s cílem zničit islámský svět. Také zdůraznili, že muslimové chtějí být ovládáni svým náboženstvím, a proto islámský stát nejlepším je řešením.¹⁷³

Fuda však neustále zdůrazňoval, že nekritizuje islám jako takový, nýbrž islamismus, který je čistě politickou záležitostí. Dále své rivaly vyzval, aby uvedli jediný příklad demokratického náboženského státu. Jeho kritika zasáhla i jejich volební program, který neposkytuje žádné skutečné politické či ekonomické řešení, a který nabízí pouze náboženské slogany, málo užitečné pro provozování země. Debatu nakonec završil argumentem, že by tato debata vůbec nemohla proběhnout, pokud by Egypt nebyl sekulárním státem, neboť žádná nábožensky řízená země by ji neumožnila.¹⁷⁴

Ačkoliv byl Fuda zabit na základě fatvy vydané al-Ghazálím, která legitimizovala jeho vraždu, on sám se nepovažoval za heretika nebo odpadlíka. Věřil, že islám je tolerantním náboženstvím, které Arabům přineslo racionalitu. Sám chtěl bránit islám před těmi, kteří se neustále pokoušejí deformovat jeho poselství a zneužívat ho pro vlastní účely. Navíc ani nepovažoval islám za příčinu zaostalosti muslimského světa.¹⁷⁵

¹⁷² Al-Ghazálím - zástupce nejvyššího představitele Muslimského bratrstva v té době al-Hudajbího

¹⁷³ GHANÍM, Rida. Ašhar al-munázrát bajna al-ilmánijín wa al-islámijín al-^{arab}. *Raseef 22* [online].

¹⁷⁴ ABOU BAKR, Sara. Farag Fouda, assassination of the word. In: *Daily News Egypt* [online].

¹⁷⁵ MERIA JOURNAL STAFF. Faraj Fawda, or the Cost of Freedom of Expression. *International Affairs (GLORIA) Center, Interdisciplinary University* [online].

3.3 Fenomén odpadlictví v arabských zemích za posledních 10 let

Často se o islámu mluví a píše jako o nejrychleji rostoucím náboženství na světě, což se zakládá na skutečnosti, pokud se podíváme na statistiky, uvádějící, že do roku 2060 bude počet muslimů natolik vysoký, že se islám stane nejdominantnějším náboženstvím světa. Důvodem pro to nejsou pouze neustále rostoucí počet konverzí, ale také fakt, že muslimská rodina má obvykle vyšší počet dětí, než je tomu u rodin příslušících jinému náboženství.¹⁷⁶

Další skutečností je, že zatímco počet muslimské populace roste, jsme zároveň svědky fenoménu odpadlictví od islámu. Přesné statistiky o skutečném počtu odpadlíků v islámském světě neexistují, ale i přesto se jedná o jev, rozšířený ve většině arabských zemích včetně Saudské Arábie a států Zálivu. Arabské televize jsou plné pořadů, které si tohoto faktu všimly a uvědomily si jej. Vyzývají tedy ex-muslimy k otevřeným diskusím o důvodech jejich odchodu od islámu. Na protistraně většinou stojí náboženský učenec, nejlépe tvář dobře známá v daném regionu, a snaží reagovat na námitky odpadlíka, případně je vyvrátit a přimět odpadlíka, aby svou herezi rozmyslel a požádal Boha o odpuštění.

Pokud se jedná o seriózní televizní stanici, pak tomu pořad také odpovídá a dočkáme se slušného dialogu mezi oběma protistranami. V horším případě – a bohužel v tom častějším – má moderátor jasně zřetelný a předem stanovený cíl, jímž je daného odpadlíka hlavně urazit a ponížit. Vítězem debaty je potom vždycky náboženský učenec, a to i v případě, že proti připomínkám odpadlíka nepostavil dostatečně silné, či dokonce žádné argumenty. Odpadlík je posléze vykázán ze studia a „debata“ dále pokračuje coby monolog náboženského učence.

¹⁷⁶ LIPKA, Michael a Conrad HACKETT. Why Muslims are the world's fastest-growing religious group. *FACTTANK* [online].

Televizní pořady ale nejsou jediným prostorem, v němž odpadlíci od islámu vystupují. Své názory a myšlenky vyjadřují především na sociálních sítích jako jsou Facebook a Twitter, kde zakládají skupiny pod názvy typu Ateisté, Ateisté přemýšlející, Arabští ateisté, *Araber atheisten in Deutschland* apod. Počet sledujících těchto stránek někdy přesahuje statisíce. Členové sdílejí různé příspěvky, jako například vědecké teorie o vzniku světa, kritiku obsahu Koránu, kritiku islámského myšlení aj. Velice se také hovoří o ženské otázce v islámských zemích, a narazíme na také mnoho osobních vyprávění, skrze něž autoři vyjadřují své pocity a zklamání z islámu. Kromě sociálních sítí najdeme i mnoho webových stránek s touto tematikou. Velice významným zdrojem pro získání náhledu do této komunity jsou také uživatelské kanály jejich členů na YouTube, nejznámějším je pak *The Black Ducks Podcast*, na němž se pořádají velké on-line debaty v několika členech.

Z odpadlíků od islámu se většinou stanou ateisté, ale narazíme i na osoby, které se přihlásí k agnosticismu, deismu, křesťanství anebo skepticizmu. Nevěřící na Blízkém východě bezpochyby vždy existovali, jak jsme mohli vidět v předchozích kapitolách, avšak zajímavé je, že tato nová vlna odpadlictví začala být v posledních deseti letech více a více slyšet. Má se za to, že se jedná o jeden z aspektů Arabského jara, kdy v řadě arabských zemí lidé vyjádřili svůj nesouhlas se životními podmínkami, represí a cenzurou, která nemalou měrou omezila jejich svobodu projevu.

Arabští odpadlíci dnes dvou samostatných, ale spolu souvisejících frontách. Jednak vedou spor s náboženstvím jako takovým, potom také bojují se společnostmi a vládami, které odmítají přiznat jejich existenci. Každý, kdo se odchýlí od většinové společnosti, čelí zákonům o rouhání, odpadlictví a zesměšňování náboženství.¹⁷⁷

Je na místě zmínit, že veřejný diskurz v arabských zemích se od 90. let značně zpřístupnil a rozšířil se. Došlo k prolomení mnoha tabu, a mnohá témata, dříve neslyšená na veřejnosti, se dnes se stávají naprosto běžnými. Navzdory

¹⁷⁷ WHITAKER, Brian. Arabs Without God: Introduction. *Al-Bab* [online].

rostoucí otevřenosti, ale náboženství stále zůstává tím největším tabu, a tou svatou a nedotknutelnou stránkou těchto společností.

3.3.1 Veřejně známá jména ex-muslimů

Ráif Badawí (34)

Badawí je saudský spisovatel a aktivista, který založil webovou stránku *Free Saudi Liberals*. Byl zatčen v roce 2012 na základě videozáznamů, zveřejněných na internetu, kde, z pohledu saúdských orgánů, vyjadřuje své názory urážející muslimy a islám. Byl odsouzen na 7 let vězení a 600 ran bičem, které byly uskutečněny v roce 2013. Později, v roce 2014, dostal dalších 1000 ran bičem, vykonaných během 20 týdnů a trest odnětí svobody se mu prodloužil na 10 let.¹⁷⁸

Badawí byl poprvé zadržen na základě obvinění z odpadlictví již v roce 2008, ale den po výslechu byl propuštěn. Vláda mu v roce 2009 zakázala opustit zemi a zmrazila jeho bankovní účty. Rodina Raifovy manželky následně podala soudní žalobu k násilnému rozvodu manželského páru z důvodu údajné Badawího apostáze. Jeho manželka spolu s třemi dětmi po zatčení Badawího získali politický azyl v kanadském Québecu, kde v současnosti pobývají.¹⁷⁹

Mezinárodní organizace za práva politických vězňů jako je Amnesty International a další, označili Badawího za vězně svědomí, který je držen pro svobodu slova a projevu. Tyto organizace žádají saúdské úřady, aby jej okamžitě propustili a varují je před porušováním lidských prav.¹⁸⁰

Raif Badawí prohlásil, že jeho webová stránka je jakýmsi prostorem pro svobodný projev komunity saúdských liberálů, skrze který mohou sdílet své myšlenky a názory osvícenského charakteru. Tvrdí také, že stránka neslouží pro

¹⁷⁸ Su'ál džarí 385 - Ráif Badawí sadžín al-hurrija fi as-Su'udíja. In: *Youtube* [online].

¹⁷⁹ About Raif Badawi. In: *RAIF BADAWI* [online].

¹⁸⁰ Su'ál džarí 385 - Ráif Badawí sadžín al-hurrija fi as-Su'udíja. In: *Youtube* [online].

misijní účely, nikomu nevnucuje určitý myšlenkový směr a ani nefunguje jako propagační prostor.¹⁸¹

Zastává názor, že stejně jako má muslim právo na veřejnosti prohlásit, že je muslimem, mají mít podobné právo také ateisté a lidé jiného vyznání. Badawí se snažil se o prosazování práva na svobodu projevu a silně odsuzoval represe státu vůči liberálům a nezávislým myslitelům. Král Abdulláh byl podle něj velkým ochráncem lidských prav, který velice přispěl k částečnému vyvedení země z rigidity a uzavřenosti a vedl ji směrem k větší liberalizaci. Založil první smíšenou univerzitu vůbec v Saúdské Arábii s názvem KAUST, jíž navštěvuje nemalé množství studentů, což je důkazem toho, že saúdská společnost má tendenci být více otevřenou a zbavit se konzervativnosti.¹⁸²

Něco málo z jeho myšlenek.¹⁸³

„Jakmile myslitel začne propagovat své nápady, vyjde 100 fatev, které ho obviňují z odpadlictví, jen proto, že měl odvahu diskutovat o některých posvátných tématech. Jsem opravdu znepokojen tím, že arabští myslitelé budou muset emigrovat, aby unikli meči náboženských autorit.“

„Sekularismus respektuje každého a nikoho neuráží. Sekularismus je praktickým řešením, které povede naši zemi na cestě z třetího světa do světa prvního.“

„Nepodporuji izraelskou okupaci žádné arabské země, ale zároveň nechci nahradit Izrael náboženským státem, jehož hlavním zájmem by bylo šíření kultury smrti a nevědomosti mezi svými lidmi, v době, kdy nutně potřebujeme modernizaci a naději. Státy, založené na náboženské ideologii, nemají nic kromě strachu před Bohem a neschopnosti obstát ve skutečném životě. Podívejte se na to, co se stalo poté, co se evropským národům podařilo vysvobodit se z nadvlády

¹⁸¹ Tasríhát Raif Badawí. In: *Youtube* [online].

¹⁸² Tasríhát Raif Badawí. In: *Youtube* [online].

¹⁸³ BLACK, Ian. A look at the writings of Saudi blogger Raif Badawi - sentenced to 1000 lashes. In: *The Guardian* [online].

kleriků a omezili jejich činnost v rámci církve. Vytvořili bytosti plné lidskosti, osvícení a tvořivosti. Státy založené na náboženství, uvězňují své lidi v kruhu víry a strachu.“

Chulúd Barcída (31)

Chulúd je známou aktivistkou a bloggerkou bojující za práva žen v Saúdské Arábii. Její osobnost se stala předmětem kontroverzí v Saúdské Arábii poté, co získala azyl v Německu a veřejně prohlásila svůj odchod od islámu.¹⁸⁴

Chulúd poskytla rozhovor televizní stanici Deutsche Welle Arabic, prostřednictvím pořadu o cizincích arabského původu žijících v Německu, kde vyprávěla svůj příběh a důvody pro její odpadnutí od islámu.¹⁸⁵

Devatenáctiletá Chulúd byla v roce 2006, na setkání se svými přáteli v saúdském městě Džidda, kde je přepadla mravnostní policie, z důvodu směšování mužů a žen na stejném místě, což je podle saúdských zákonů zakázané a je považované za porušení mravních zásad islámu. Chulúd byla zatčena a odsouzena na 4 roky vězení ve speciálním ústavu (jakési polepšovny pro dospělé, kteří byli zadrženi na základě svých mravnostních přečinů). Dalším jejím trestem pak bylo 2000 ran bičem, které měla podstoupit v průběhu doby jejího uvězení.¹⁸⁶

Chulúd vypráví o své zkušenosti ve zmíněném ústavu, jako o šokující, a zprvu nepochopitelné. Nepovažovala se za viníka, neboť prožila své dětství mimo Saúdskou Arábii, kde se běžně scházela se svými přáteli (dívkami a chlapci) a nikdy to pro její rodinu ani okolí nepředstavovalo žádný problém. Dobře však věděla, že protest proti soudnímu rozsudku v Saúdské Arábii je

¹⁸⁴ An-nášita Kholoud Bariedah: Lan askut ‘an adž-džahím al-lazi na‘išuhu fi asu‘udíja. In: *Youtube* [online].

¹⁸⁵ An-nášita Kholoud Bariedah: Lan askut ‘an adž-džahím al-lazi na‘išuhu fi asu‘udíja. In: *Youtube* [online].

¹⁸⁶ Barnámidž al-Bit al-aswad - 153 - Rihla fi caql fatát sucudíja mac Kholoud Bariedah. In: *Youtube* [online].

známkou ještě větší rebelie a mohlo by její situaci ještě více zkomplikovat, proto raději souhlasila s trestem.¹⁸⁷

Ačkoliv byl její otec zklamaný tím, že se dopustila něčeho takového v Saúdské Arábii a způsobila mu hanbu, byl vždy na její straně a nevzdal se jí. Chulúd měla štěstí ve svému otci a rodině, kteří ji neustále navštěvovali a projevovali o ni zájem, což se pak projevilo i dobrým zacházením žalárnice vůči ní. Jiné ženy neměly podobnou oporu svých rodin, a jejich pobyt v ústavu byl proto mnohem horší.¹⁸⁸

Šokujícím pro Chulúd byla obvinění, kvůli kterým byly ženy zadrženy, mnoho z toho nedávalo smysl. Například jedna mladá dívka utekla z domova před tyranii svého otce. Ten její útěk nahlásil na policii, na základě čehož byla zadržena, obviněna z neposlušnosti vůči rodičům a následně přivezena do ústavu. Když si dívka odpykala svůj trest a nadešel čas jejího propuštění, nedošlo k němu – opět kvůli omezujícím zákonům, které nedovolí ženě vyjít z ústavu, bez jejího převzetí poručníkem. Tím byl v jejím případě byl její otec, před kterým utekla. Otec ji ale odmítl převzít, což znamenalo, že musí v ústavu zůstat, dokud si to otec nerozmyslí a nepřijde pro ni, anebo dokud pro ni pracovníci ústavu nenajdou vhodného manžela, který za ni převezme zodpovědnost. Dívka to vše ale nedokázala snést, a nakonec se oběsila. Příběh této dívky je jedním z mnoha dalších příběhů saúdských dívek a žen, které se staly obětmi těchto zákonů.¹⁸⁹

Chulúd také vypráví, že v té době byla silně věřící. Svůj osud považovala za Boží zkoušku. Díky své velmi dobré paměti a schopnosti memorování koránských veršů, povedlo se jí podařit naučit se nazpaměť celý Korán, což jí poskytlo velkou přízeň ředitelky ústavu. Její poddajné chování, zájem o

¹⁸⁷ An-nášita Kholoud Bariedah: Lan askut ‘an adž-džahím al-lazi na‘išuhu fi asu‘udíja. In: *Youtube* [online].

¹⁸⁸ Barnámidž al-Bit al-aswad - 153 - Rihla fi caql fatát sucudíja mac Kholoud Bariedah. In: *Youtube* [online].

¹⁸⁹ An-nášita Kholoud Bariedah: Lan askut ‘an adž-džahím al-lazi na‘išuhu fi asu‘udíja. In: *Youtube* [online].

náboženskou výuku a nazpaměť naučený Korán přispěly ke snížení jejího trestu ze čtyř let na jeden a půl roku a ze dvou tisíc ran bičem na šest set.¹⁹⁰

Chulúd i po takovýchto zkušenostech byla stále oddanou věřící muslimkou. Žila v Saúdské Arábii ještě dalších několik let a dokončila své vysokoškolské vzdělání. Nedokázala se však zbavit vzpomínek na ústav a neustále slýchávala výkřiky žen a vzpomínala na jejich utrpení. Dlouhá léta čekala, až přijde někdo, kdo bude veřejně mluvit o životě žen a jejich utrpení v těchto ústavech, kde byly praktikovány tresty ve jménu islámu, ale nikdo takový se neobjevil. Proto se, podle svých slov, cítila provinile, až se rozhodla, že se o odhalení zločinů páchaných na saúdských ženách a jejich nespravedlivém zadržování ve zmíněné instituci postará sama.¹⁹¹

Postavení žen v islámu a obzvláště pak utrpení saúdských žen, nebylo jediným důvodem, kvůli kterému Chulúd opustila islám. Otázka nesamostatnosti žen v Saúdské Arábii a dohled mužského příbuzného nad nimi, ji jako ženu urážela. Popisuje, jak záviděla svým vrstevnicím, které tyto problémy nevnímaly, a dokázaly být hrdé na svůj původ i přes svoje druhořadé postavení. Rozhodujícím faktorem pro její odpadnutí bylo také nemalé množství koránských veršů s válečnou a násilnickou tematikou ohledně postavení žen, a verše hovořící o kosmických záležitostech, které z počátku pouze recitovala a nevěnovala jim přílišnou pozornost. Avšak jednoho dne v měsíci ramadánu roku 2012 se jí naskytl hlubší vhled do těchto veršů. Tehdy ji přepadaly úzkostné stavy a pochybnosti o víře, velice prosila Boha, aby její víru posílil, ale nastal se pravý opak a ona v islám přestala věřit.¹⁹²

¹⁹⁰ Kholoud Bariedah: Lan askut °an adž-džahím al-lazi na°išuhu fi asu°udíja. In: *Youtube* [online].

¹⁹¹ Barnámidž al-Bit al-aswad - 153 - Rihla fi caql fatát sucudíja mac Kholoud Bariedah. In: *Youtube* [online].

¹⁹² Kholoud Bariedah: Lan askut °an adž-džahím al-lazi na°išuhu fi asu°udíja. In: *Youtube* [online].

Ahmad Harqan (35)

Ahmad je egyptský aktivista, ateista a bývalý salafista, který se v souvislosti se současným fenoménem odpadlictví velmi vešel ve známost, neboť se zúčastnil mnoha televizních debat, vede facebookový účet, kde prezentuje své názory, a je také velice aktivní na YouTube.¹⁹³

Ahmad vyrůstal ve velmi konzervativní rodině v egyptské Alexandrii. Od svého dětství byl vzděláván v rámci islámských škol. Byl natolik věřící, že se již během puberty hlásil k tzv. takfírjiským skupinám¹⁹⁴, a měl nakročeno k radikálnímu islámu. Asi devět let navštěvoval kázání šejcha Jasira Burhamího a stal se jedním z jeho nejlepších žáků. Díky Burhamímu se mu podařilo opustit takfírjiské myšlenky a vydat se cestou salafismu, s cílem stát se misionářem.¹⁹⁵

Ahmad se rozhodl o odchodu od islámu až po dlouhodobém vnitřním boji. Zmiňuje, že období předcházející jeho odpadnutí bylo jakési období pokrytectví, kdy v rámci navenek salafistické komunity byl věrným, konzervativním muslimem, ale ve svém nitru neustále pochyboval o těch věcech, které se snažil předat ostatním. K definitivnímu rozhodnutí došlo během jedné večerní modlitby, která se zároveň stala poslední v jeho životě. Stále nechápe, kde sebral tolik odvahy podniknout tento krok, je však velice šťastný, že takto učinil.¹⁹⁶

Ahmad opustil islám z dvou hlavních důvodů. Prvním z nich je samotný Korán, jenž podle něho vyzývá k násilí, nenávisti a rasismu. Jako typický příklad uvádí koncepty *al-walá'* a *al-bará'* (الولاء والبراء), jejichž hlavní pointa spočívá v poskytnutí lásky pouze muslimům a nenávisti ke všem nemuslimům. Také misie v rámci koránského textu funguje na principu vyhrožování božím trestem, a staví lidi před rozhodnutí, buďto se stát muslimem, anebo věčně trpět v pekle.

¹⁹³ Al-Báb al-maftúh ma' Imán Abu Tálíb wa malaf al-ilhád fí Masr. In: *Youtube* [online].

¹⁹⁴ Takfírjiské skupiny – jsou muslimové, kteří obviňují ostatní muslimy z jiných islámských proudů a stoupenci všech náboženství z odpadlictví.

¹⁹⁵ AL-DŽIDÍ, Ahmad. Awwal munázara bajna Jasir Burhami wa "tilmízihi al-mulhid" Ahmad Harqan. In: *Albawaba EG* [online].

¹⁹⁶ Su'ál džari 435 Záhirat tark al-islám: Kajf wa limáza?. In: *Youtube* [online].

Podle Ahmada, pokud bychom tyto verše odstranili z obsahu Koránu, téměř nic jiného nezbyde.¹⁹⁷

Druhým důvodem pro Ahmadovo odpadlictví je pak osobnost Proroka Muhammada, kterou nedokázal pochopit a milovat ani v době, kdy byl salafistou. Vadila mu především Prorokova narcistická osobnost, která se velice odráží v Koránu, v němž je předmětem Boží pochvaly a kde je žádáno od věřících, aby jej téměř uctivali. Ahmad také kritizuje přístup Proroka k věřícím, kteří jsou jím nezdědka považováni za hloupé, a prostřednictvím Koránu jim nechává vzkazy odrážející jeho osobní život, nálady a vztahy k ostatním.¹⁹⁸ Jako příklad toho Ahmad uvádí verš ze súry Spojenci 33:53: *„Vy, kteří věříte! Nevcházejte do domů prorokových, pokud vám to nebude dovoleno, kvůli jídlu, nečekajíce, až bude připravené! Jste-li však vyzváni, vstupte! A když dojdíte, rozejděte se a nepouštějte se do důvěrných hovorů, neboť to se dotýká proroka a on se před vámi stydí! Avšak Bůh se nestydí říci pravdu. Když žádáte manželky prorokovy o nějaký předmět, žádejte o to přes závěs, to bude čistší pro srdce vaše i srdce jejich. A není vám dovoleno bolestně se dotýkat posla Božího ani se kdy oženit s manželkami jeho po něm; a to je před Bohem hřích nesmírný.“*

Prorokovo nesvědomité jednání bylo také důvodem. Ahmad například tvrdí, že Prorok zakázal adopci dětí, a to především proto, aby mohl ospravedlnit svůj sňatek s bývalou manželkou svého adoptivního syna Zajda, viz Korán, súra Spojenci 33:37.¹⁹⁹

4 Kvalitativní výzkum

Hlavním cílem mého vlastního výzkumu bylo zjistit, pokud možno co nejdetailněji důvody, pro které dochází k odchodu muslimů od islámu. Respondenti byli dotazováni zprvu obecně o jejich odpadnutí od víry, a zda se jednalo o dlouhodobý proces, či o rozhodnutí zapříčiněné konkrétní událostí.

¹⁹⁷ Su'ál džari 435 Záhirat tark al-islám: Kajf wa limáza?. In: *Youtube* [online].

¹⁹⁸ Su'ál džari 435 Záhirat tark al-islám: Kajf wa limáza?. In: *Youtube* [online].

¹⁹⁹ Su'ál džari 435 Záhirat tark al-islám: Kajf wa limáza?. In: *Youtube* [online].

Právě skrze tyto dvě otázky mohli respondenti vyličit svou osobní zkušenost a přirozeně uvést hlavní body konfliktu mezi nimi a islámem. Velmi důležité bylo také zjištění, zda respondenti dříve praktikovali náboženství a jak silná byla jejich interakce s náboženskou obcí. To mělo lépe potvrzovat charakter a pravý původ rozhodnutí o jejich odchodu. Další otázky se přímo dotkly konkrétních témat, například o kompatibilitě náboženství s vědou, rolí muže a ženy v islámské společnosti, postavení ženy v islámu, a svatosti Koránu – jeho důvěryhodnosti a srozumitelnosti jeho obsahu. Právě tyto otázky byly totiž hlavním předmětem diskusí na webových stránkách komunity nevěřících. Důležitou součástí dotazníku byly také otázky osobního charakteru, typu nevyššího dosaženého vzdělání, profese, země původu a reakce rodiny respondentů na jejich apostázi. Tento blok měl vypovědět o sociálním, a ekonomickém zázemí z něhož respondenti pocházejí.

Výzkum je založen výpovědích skupiny 20 ex-muslimů a jejich postojů k islámu. Vzhledem k citlivému tématu, uzavřenosti komunity a jejímu rozložení a rozšíření po celém arabském světě, bylo nejjednodušší a nejefektivnější sestavit strukturovaný dotazník a rozeslat ho v elektronické podobě respondentům.

Celkem tedy bylo 15 mužů a 5 žen. Domnívám se, že malé množství zastoupených žen je jednak z důvodu toho, že ženy bývají obecně zbožnější²⁰⁰, a jednak bylo způsobeno strachem z okolí. Podle obecně známých skutečností, žena v arabském světě je mnohem více závislá na své rodině než muž, a její nevěrectví by mohlo mít dalekosáhlejší dopad než v případě muže, kterému je do určité míry dopřána větší svoboda a samostatnost.

Dotazníky byly vyplněny a odeslány zpět za pouhé 3 dny, a značná část odpovědí byla velmi obsáhlá a zachycující pocity toho konkrétního respondenta. Z mého pohledu se pro respondenty jednalo o jakousi příležitost, jak se svobodně projevit své názory a kritizovat to, co v islámském světě běžně kritizovat nelze.

Vzhledem k tomu, že informátoři preferují zůstat v anonymitě, použila jsem při odkazování na konkrétní případ označení Respondent 1, 2, 3 apod.

²⁰⁰Hamplová, Dana. 2011. „Náboženství a pohlaví: Proč jsou ženy zbožnější než muži?“, s. 297.

4.1 Islám očima ex-muslimů, aneb proč muslimové opouštějí islám?

„Jestliže trestáte, tedy trestejte podobným způsobem, jako jste byli trestáni.“ Verš 16:126, mající na vině alespoň jeden z případů odpadlictví, byl právě tím, co přimělo Respondenta 1 začít vnímat islám, coby náboženství legitimizující násilí a upřednostňující jej před odpuštěním. Celá řada pramenů z historie práví o počátcích islámu a o způsobu, kterým byl rozšířen, že připomínal horoucí peklo. Ideologie násilí a autoritářská politika jej doprovázela již od samého počátku a byla důkladně aplikována na každého, kdo jej odmítl. Krutost a surovost není pouze předmětem islámské expanze a prosazování její ideologie mečem, nýbrž součástí vnitřních záležitostí, kdy jasným důkazem toho se stává trestní právo, zbaveno veškeré lidskosti a slitování.

Islámské dědictví obsahuje mnoho legend a mýtů, jejichž důvěryhodnost není historicky podložená. Také obsahuje různé příběhy zázračného charakteru, které nemají žádné vědecké vysvětlení, jako byla Prorokova noční cesta z Mekky do Jeruzaléma, na hřbetě velbloudice, jeho vystoupení na nebesa a návrat do Mekky hned druhý den. Zajímavou legendou je pak také příběh o rytíři, který během pouhé jedné hodiny zabil 3000 bojovníků.²⁰¹ Podobných mýtů existuje celá řada a všechny mají velice podobné motivy s příběhy pocházejícími ze starších náboženství, včetně judaismu a náboženství mezopotamské. Například příběh o potopě světa a prorokovi Noem není nic jiného než variací eposu o Gilgamešovi.²⁰² Vybízí se tedy otázka, jak může islám být považován za božské a bezchybné náboženství, když se v jeho posvátných textech tradují takováto vyprávění odporující rozumu.

Velice iritující a těžko akceptovatelnou myšlenkou potom ta, že celý vesmír byl vytvořen kvůli lidem, žijícím na malé planetě, jejíž velikost nepřesahuje setinu procenta vesmíru. Ještě absurdnějším je pak sama existence

²⁰¹ Respondent 3.

²⁰² Respondent 1.

lidstva, majícího jediné poslání, jímž je uctívat Boha, který s nimi nakonec zpětně vyřídí účty a zhodnotí jejich zbožnost. Pokud toto má být pravdivé, nesvědčí to o ničem jiném než o omezené rozumové kapacitě toho Boha.

Islámský Bůh je jednoduše řečeno zakomplexovaná maskulinní osoba, plná zlomyslnosti a tyranie. Stvořil lidi s homosexuální orientací, ale homosexuální praktiky zakázal. Nechává lidi v Africe umírat hlady, přestože tomu může zabránit. Bůh je nespravedlivý, když Arabům usnadnil cestu do ráje tím, že se narodili do muslimské rodiny, zatímco lidé jiného vyznání půjdou do pekla, protože se narodili v místech, kde islám není známý.²⁰³

Na otázku, zda byl odchod respondentů od islámu zapříčiněn určitou událostí, či se jednalo o běh na dlouhou trať, většina odpověděla, že definitivní rozhodnutí bylo výsledkem série negativních zážitků, vyústivší v odhalení pravé podstaty tohoto náboženství. Někteří uvedli, že jejich pochybnosti byly odstartovány po obeznámení s některými nehumánními předpisy, týkajícími se otázky otroctví, zejména pak právní ustanovení ohledně sexuálního otrokářství.²⁰⁴ Objevení teroristických skupin jako je Islámský stát a jiné šíitské militantní skupiny mělo také svůj nemalý podíl na odchodu některých respondentů od islámu. Pro někoho odpadlictví bylo výsledkem určité konkrétní události, která je v životě potkala a velmi zasáhla. Například Respondent 7 odůvodňuje svůj odchod vznikem iráckých šíitských militantních skupin, které ovládaly některé části Iráku a snažili se o prosazování šariátských norem. Respondent v té době požíval alkoholické nápoje a jednoho dne, když byl pod vlivem alkoholu, ho někdo z jeho známých natočil na video a poslal jej militantním šiítům. Ti ho v návaznosti na to potrestali bitím do kolen holí, na základě čehož nebyl schopen chůze asi půl roku. Tato událost byla pro něj dostačující, aby přestal být muslimem.

²⁰³ Respondent 11.

²⁰⁴ Respondent 18.

4.2 Ženská otázka

Dále se respondenti shodli v odpovědi na otázku ohledně postavení muže a ženy a jejich role v islámské společnosti. Všichni stejně uvedli, že existuje jakýsi obecný obraz fungování společnosti, kde muž a žena mají každý určitou úlohu, s tím, že muž má v rukou více pravomocí a hlavní slovo ve všech záležitostech. Například respondent 13 uvádí, že v některých arabských státech je dnes přirozené, aby se žena zapojovala do veřejného života, ať už v souvislosti se zaměstnáním nebo vzděláním. To vše závisí především na konkrétní rodině. Na druhou stranu i v těch nejvíce sekularizovaných arabských státech, poměrně velká část společnosti vnímá ženu primárně coby nástroj pro rození dětí a manželovo potěšení.

Většina respondentů nesouhlasí s myšlenkou, že islám se svým příchodem zlepšil postavení ženy a poskytl jí více práv a svobod. Respondent 1 uvádí verš 4:34 jako jasný důkaz toho, že islám nic dobrého ženám nepřinesl. Verš praví: *„Muži zaujmají postavení nad ženami proto, že Bůh dal přednost jedněm z vás před druhými, a proto, že muži dávají z majetků svých (ženám). A ctnostné ženy jsou pokorně oddány a střeží skryté kvůli tomu, co Bůh nařídil střežit. A ty, jejichž neposlušnosti se obáváte, varujte a vykažte jim místa na spaní a bijte je! Jestliže vás jsou však poslušny, nevyhledávejte proti nim důvody! A Bůh věru je vznešený, veliký.“*

Jiný z respondentů si myslí, že žena byla stvořena, aby vždy posloužila a cudně poslouchala všechny mužské příbuzné, počínaje jejím otcem, přes bratra až po manžela. Tito všichni jsou oprávněni použít tělesných trestů v případě její neposlušnosti.²⁰⁵ Islám z žen učinil občany druhé kategorie. Mají poloviční váhu ve všem, zdědí polovinu toho, co muž, a jejich svědectví má také poloviční váhu apod. Patří se poznamenat, že islám odebral ženám některá práva, která dříve běžně požívaly. Jako příklad uveďme Prorokovu první manželku Chadídžu, která disponovala velkým majetkem. To alespoň částečně vyvrací rozšířený argument

²⁰⁵ Respondent 3.

muslimů, že před příchodem islámu žena nemohla zdědit žádné jmění, a tak až díky islámu mohla nově zdědit alespoň polovinu. Právě Chadídža svůj majetek zdělila po svých dvou předchozích manželích. Berberská žena zase například mohla vést vojska a stát v čele kmene, ale po příchodu islámu do severní Afriky byla marginalizována.²⁰⁶

Někteří souhlasili, že islám do určité míry zlepšil postavení žen. Podle nich je možné, že život beduínské ženy před 1400 lety byl díky islámu pozitivně ovlivněn, avšak tyto právní předpisy jsou pro dnešní dobu nedostatečné a aplikovat je nelze.

4.3 Nesoulad vědy a víry

Všichni respondenti se shodli v odpovědi na otázku, zda je islámská víra kompatibilní s vědou. Věda a náboženství z jejich pohledu jsou dvě zcela neslučitelné záležitosti. Právě tato otázka stojí za odpadlictvím mnoha lidí.

Navíc věda se opírá o pozorovatelné či jinak ověřitelné důkazy, potvrzující důvěryhodnost informace. Rovněž lze každou vědeckou teorii doplnit či vyvrátit v souvislosti na základě pozdějších zjištění, zatímco islám vychází z principu *‘ilm al-ghajb* (علم الغيب)²⁰⁷, kdy jediným důkazem pravdivosti informací je samotný Korán. Tvrzení jsou stálá a věčně platná a nelze je nijak kritizovat, doplnit či obměnit za jiné, jež působí důvěryhodněji.²⁰⁸

Respondent 3 odkazuje na verš 18:86: „*a když dospěl k slunce západu, shledal, že zapadá v prameni vroucím, a našel lid nějaký poblíže ...*“ Tímto veršem dokládá nekompatibilitu vědy s vírou. Dále v Koránu stojí, že člověk není schopen vypravit se do vesmíru, anebo že Bůh zabraňuje spadnutí nebe na zemi. Posledně pak, že člověk byl stvořen z hlíny a celé lidstvo je potomstvem Adama a Evy. To v praxi znamená, že jsme všichni výsledkem incestních vztahů,

²⁰⁶ Respondent 18.

²⁰⁷ *‘Ilm al-ghajb* (علم الغيب) – Jedná se o důležitý pojem v islámu, který odkazuje na něco, co je známo pouze Bohu.

²⁰⁸ Respondent 1.

což je vědecky nemožné, neboť by celá lidská populace musela trpět různými degeneračními chorobami.

Zdá se, že vědecké teorie jsou velice oblíbené mezi ex-muslimy. Obzvlášť pak evoluční teorie podle Darwina, je z jejich pohledu vědeckým faktem a nikoliv teorií. Své příznivce má také teorie velkého třesku, avšak někteří respondenti mají proti ní výhrady, co se týče její důvěryhodnosti. Obecně je ale věda se všemi svými disciplínami silným argumentem odpadlíků pro vyvracení náboženských tvrzení.

Respondenti se dále vyjádřili k otázce obsahu Koránu a jeho posvátnosti, přičemž většina z nich vnímá Korán jako lidský výtvar stejně jako všechny ostatní náboženské knihy. Setkáme se ale také s názorem, že je Korán je napsaný perfektním jazykem a velmi poetickým způsobem, který zaslouží obdiv čtenáře.²⁰⁹

Korán je také mnohdy jednoduše považován za filozofické dílo specifické pro určitou dobu.²¹⁰ Velice podstatný je potom fakt, že tato kniha byla o mnohem více nebezpečná než jiné knihy podobného charakteru, a to především pro svůj násilný obsah.²¹¹

Dále podle většiny respondentů je Korán pro mnoho muslimů často nesrozumitelný a jeho chápání bez vnější interpretace je mnohdy dosti problematické. Korán je dvojznačný a snadno manipulovatelný, proto dnes existují muslimové mírumilovní, kteří se zaměřují na verše volající po sounáležitosti a dobročinnosti, a naproti tomu muslimové radikální se sklonem k terorismu, kteří čtou Korán literalistickým způsobem a soustřeďují se na verše s násilnou tematikou. Právě tady se střetávají protiklady islámu.

Zázraky zmíněné v Koránu z pohledu většiny respondentů jsou pouhými bájemi a legendami, inspirovanými příběhy ze starověké Mezopotámie a z židovské tradice. Tato tvrzení nemají žádné vědecké vysvětlení či historické

²⁰⁹ Respondent 11.

²¹⁰ Respondent 1.

²¹¹ Respondent 8.

důkazy o tom, že se skutečně odehrály. V Koránu se například objevuje popis národa, jehož lidé měřili více než 9 metrů, jiné zdroje uvádí dokonce 15 metrů. Zvláštní ale je, že zatím nikde nebyly nalezeny žádné lidské kostry, které by těmto rozměrům odpovídaly.²¹²

Respondenti dále kritizovali tvrzení některých „moderních islámských učenců“, jež považují Korán za vědeckou knihu, hovořící o biologických, geologických a vesmírných záležitostech. Někteří islámští učenci prokazují zázračnost a božskou podstatu Koránu prostřednictvím některých veršů, jež líčí například fáze těhotenství (např. v súře Pouť 22:5). Podle většiny respondentů se popsané fáze neshodují s vědecky prokázaným průběhem těhotenství a vývoje plodu. Různé interpretace například tvrdí, že sperma pochází z mužových zad, nebo že žena má také sperma, které pochází z jejích žeber, což samozřejmě odporuje vědeckým faktům. Dalším příkladem budiž myšlenka, že pohlaví dítěte se určí až po čtyřicátém dni těhotenství, která je také chybná, jelikož pohlaví je před určeno již od samého počátku.

Jiné verše zase odkazují na existenci tzv. černých děr ve vesmíru (viz súra Svinutí 81:15-16), nebo na neutronové hvězdy (v súře Nocí putující 86:1-3) atd. Respondent 1 například svou kritiku těchto interpretací odůvodňuje snadnou manipulovatelností arabského jazyka a dvojznačností koránského obsahu. Význam zmíněných veršů byl v dřívějších dobách nejasný. Další z respondentů k tomu dodává: *„již v raných dobách islámu, při vzniku různých děl exegeze se ohledně tohoto vedla debata. Zvláštním ale je, že někteří muslimové ke ‚správné interpretaci‘ těchto veršů dospěli až na základě úsilí vynaloženého západními vědci, kteří byli ve většině případů ateisté. Když je Korán tak ‚zázračný‘ a plný vysvětlení nejrůznějších vědeckých záhad, proč to nebyli muslimové, kdo učinili všechny ty objevy?“*²¹³

²¹² Respondent 3.

²¹³ Respondent 6.

4.4 Profil respondentů

Část respondentů popsala svou náboženskou minulost jako dosti konzervativní a téměř nakročenou k radikálnímu pojetí islámu. Respondent 1 například přiměl svou matku k nošení *niqábu*²¹⁴ poté, co pravidelně navštěvoval odpolední náboženskou školu, za účelem nalézt inspiraci a cestu ke zbožnosti. Také respondent 10 líčil svou fázi radikalismu, jako období absolutního odevzdání se Bohu. Dokonce uvažoval o připojení se k džihádistům. Boha vnímali jako agresivní sílu, která se jim nemilosrdně pomstí v případě nedodržení náboženských povinností.²¹⁵ Zároveň byl ale také vnímán jako zdrojem dobra a lásky. To je jednou z oblastí, v níž někteří respondenti konfrontování s islámskými protiklady.²¹⁶

Jiní respondenti považovali sami sebe za tzv. umírněné muslimy, kteří se pravidelně modlili, drželi půst v ramadánu a zajímali se o náboženské otázky, týkající se sociální oblasti, tedy tím, s čím se potýkali v každodenním životě. Nebyli však vzorem dokonalé zbožného člověka, i tak se občas vědomě dopustili některých hříchů.

Další část respondentů se označila za „příležitostné muslimy“, a to v tom významu, že se s náboženstvím setkávali pouze v rámci celospolečenských událostí, jako při páteční modlitbě, svátcích a dalších náboženských slavnostech. Modlitbu a půst prováděli pouze v rámci měsíce ramadánu. Jejich dřívější vztah k islámu byl do jisté míry okrajový.

Jen malá část se identifikovala jako tzv. „kulturní muslimové“, pro něž islám nebyl nijak zvlášť výrazným faktorem v jejich životě.

Na otázku, do jaké míry byli respondenti zapojeni do života náboženské obce, většina odpověděla, že se aktivně účastnili uspořádaných společenských a náboženských akcí, spojených s náboženskou tematikou. Tím rozumíme například islámské svátky, společné sváteční modlitby (hlavně během měsíce

²¹⁴ *Niqáb* – Jedna z forem náboženského odívání žen v islámu, kdy je vše zahalené kromě očí.

²¹⁵ Respondent 19.

²¹⁶ Respondent 3.

ramadánu) a modlitby při jiných příležitostech, jako úmrtí aj. U respondentů pocházejících z šíitské menšiny, pak šlo hlavně o oslavy umučení a narození dvanácti imámů. Jen menší část respondentů uvedla, že se nijak do náboženského života obce nezapojovali.

Část respondentů hodnotila svou interakci s náboženskými duchovními jako velice silnou. Nezřídka je žádali o rady nejen v souvislosti s různými životními situacemi, ale také ohledně pochybností, které měli. Jiní uvedli, že pomoc náboženských učenců vyhledávali jen výjimečně. Respondent 1 například studoval na al-Azharu celé své základní a střední vzdělání, a proto ohledně mnoha otázek necítil potřebu vyhledat odbornou pomoc ze strany náboženských učenců. Také měl doma k dispozici, díky jeho otci salafistovi, obsáhlou islámskou knihovnu, kde nechyběly nejslavnější interpretace Koránu od ibn Kathíra a Qurtubího, a ani sbírky Prorokových výroků apod. Část respondentů odpověděla, že neměli náboženské učence příliš v oblibě. Ti z jejich pohledu využívali náboženství spíše ve vlastní prospěch. Respondent 4 považoval učence za radikální manipulátory, proto se jimi zásadně neinspiroval. Rady a vysvětlení čerpal spíše z knih interpretace Koránu, zejména pak z knihy Tafsír al-Džalalajn a z al-Buchářího sbírky výroků. Tento respondent také prohlásil: *„Pokud muslimové hlouběji prostudují různé interpretace Koránu (a to všechny), rozdělí se do dvou skupin, a to mezi radikální džihádisty a ateisty.“*

Na otázku, zda respondenty zajímaly teologické otázky, většina odpověděla, že ano. Velký zájem pak byl zejména o charakter boží podstaty a jeho atributy, zda je Bůh hoden naší víry, zda je opravdu islám náboženstvím dovršujícím předchozí abrahámovské tradice, a pokud by tomu tak opravdu bylo, proč křesťané automaticky nepřijali islám.²¹⁷ Pokud je Bůh všemohoucím, proč stvořil anděly, které využívá na zaznamenávání lidských činů. Když je všemohoucí, proč to nevykonává sám?²¹⁸

²¹⁷ Respondent 14.

²¹⁸ Respondent 5.

Respondent 4 se svěřil, že měl mnoho otázek, na které nenalezl odpověď. Takováto pochybení se považovala za velký hřích a byla jedním z indikátorů nevěrectví a ďáblový manipulace, a proto pokud se někdo domáhal odpovědí, bylo s ním jednáno odmítavě a byl okamžitě požádán, aby přestal takto přemýšlet, neboť Satan se ho zmocní a svede ho ze správné cesty. Respondenti se také poměrně často setkávali s odpovědí typu: „*lidský mozek není schopen uchopit Boží podstatu*“²¹⁹, což považovali za argument k ukončení jakékoliv další diskuze.

Část respondentů se v minulosti nijak aktivně o tyto záležitosti nezajímala, buď proto, že byli pevně oddáni Bohu a považovali to za herezi, nebo jen to ignorovali.

Většina respondentů uvedla, že prozatím stále žije ve svých zemích původu, ale pokud by veřejně deklarovali své odpadlictví, budou muset opustit vlast. Někteří respondenti, o jejichž odpadnutí se veřejně ví, se denně setkávají s výhrůzkami a odmítáním. Tvrdí, že čekají na první příležitost k opuštění své země odcestování někam, kde budou moci svobodně žít.²²⁰

Respondenti se dále vyjádřili k reakci jejich rodin na svoje odpadnutí. Většina uvedla, že tuto skutečnost stále tají před svými rodinami, neboť jsou velice věřící a konzervativní, a oni by se pravděpodobně nesetkali s pochopením. Část z nich se ale svým rodinám svěřila a reakce byly různé, od absolutního nepřijetí a zřeknutí se jich²²¹, až po liberální postoj, kdy jim rodina sdělila, že je to čistě jejich vlastní rozhodnutí.²²² Další rodiny zase nebraly jejich přiznání příliš vážně a považovaly je jen za běžný pubertální projev, který časem odezní.²²³

Většina respondentů se po svém odpadnutí od islámu rovnou přidala k ateistickému myšlenkovému proudu. Někteří však k ateismu dospěli až po delší

²¹⁹ Respondent 11.

²²⁰ Respondent 3.

²²¹ Respondent 10.

²²² Respondent 17.

²²³ Respondent 2.

době, po tom, co si prošli fází deismu nebo agnosticizmu. Respondent 5 se pak svěčil, že nejprve konvertoval ke křesťanství, a až poté se stal ateistou.

4.5 Souhrn

Hlavními důvody respondentů pro odpadnutí od islámu bylo především vědomí existence některých skupin radikálního charakteru, hlásajících se k islámu, zvláště pak vznik teroristických organizací, jakým je např. Islámský stát aj. Dále jim vadilo druhořadé postavení ženy, jež jsou v mnoha arabských zemích diskriminovány, a viditelná nadřazenost mužů. Z pohledu většiny respondentů, je postavení ženy v těchto zemích ovlivněno primárně islámem, tradicemi až druhotně. Mnoho z respondentů odůvodňuje své odpadlictví existencí velkého množství koránských veršů, které odporují rozumu a mnohdy jsou nelogické a protichůdné. Dále byl na vině charakter Boží podstaty, který byl rovněž zdrojem konfliktu některých respondentů s islámem. Islámského boha vnímali jako jakousi zakomplexovanou, maskulinní postavu, plnou zlomyslnosti a tyranie.

Výzkum ukázal, že předchozí náboženská minulost nehrála příliš zásadní roli pro rozhodnutí respondentů opustit islám. Někteří byli silně věřící, dokonce měli, podle svých slov, nakročeno k radikálnímu pojetí víru, jiní se identifikovali jako kulturní muslimové, v jejichž životech náboženství nehrálo příliš velkou roli.

Obecně můžeme u všech respondentů pozorovat vysokou míru racionalizace náboženství, která je nakonec dovedla k odchodu od islámu.

5 Závěr

Odpadlictví obecně lze chápat jako situaci, kdy se muslim rozhodne opustit islám. Odpadlíkem se pak stává každý, kdo opustí islám poté, co k němu dobrovolně přistoupil. Dobrovolným přijetím islámu není myšlena pouze konverze k němu, ale také náboženství zděděné po rodičích. Dítě, které se narodí do muslimské rodiny je automaticky považováno za muslima, a vztahují se na ně islámské předpisy (např. v případě jeho úmrtí, je jeho tělo podrobena islámským rituálům stejným způsobem, jako kdyby se jednalo o dospělého muslima). Takovýto člověk, pokud se v dospělosti se rozhodne pro jiné náboženství, pak také spadá do kategorie odpadlictví.

I přesto, že se dnes vede debata o odpadlictví a o trestu, jenž mu přísluší, anebo o tom, zda se jedná o svobodnou vůli člověka a soukromou záležitost mezi ním a Bohem, stále z pohledu islámského práva odpadlíkům náleží trest v podobě popravy (pokud se odpadlíci své hereze nezřeknou). Obecně z pohledu většiny učenců není trestání odpadlíků v islámu v rozporu s lidskými právy. Svoboda vyznání je podle učenců islámem zajištěna. Lidé nejsou nuceni ke konverzi k islámu, ale pokud dobrovolně vstoupí do tohoto náboženství a veřejně svoji konverzi deklarují, nemají již garantovanou cestu zpět. Trest za odpadlictví vychází především z principu ochrany víry a islámské společnosti jako celku. Některé islámské zdroje vnímají odpadlictví jako projev protestu a útoku na státní uspořádání a náboženskou obec.²²⁴

Fakticky odpadlictví v islámském světě vždy existovalo. Již za života Proroka k němu došlo mnohokrát. Nejznámější událostí, po níž velká část prvních muslimů odpadla, byla Prorokova noční cesta tzv. *al-isrá' wa al-mi'rádž*. Další velké vlny odpadlictví nastaly po Prorokově smrti. Tito odpadlíci, přestože si v mnohých případech zachovali svoji víru, odmítli platit náboženskou daň a

²²⁴ AL-QARADÁWÍ, Júsuf. Qadijat ar-rida .. Hal tadžáwazatha al-mutaghajrát? Chutúrat ar-rida wa muádžahat al-fitna. In: *Islam Online* [online].

nepřijali Abú Bakra jako chalífu. Jejich loajalita se omezovala pouze na Proroka, nikoliv jeho následovníky.

Opatření, které zavedla islámská obec v podobě trestu smrti, aby snížila počet případů odpadlictví, nebylo příliš efektivní, pokud se podíváme do období islámského středověku. Právě tehdy se objevují zindíqové a různí volnomyšlenkáři, kteří ostře kritizují nejen islám, ale také ostatní abrahámovská náboženství. Mnoho těchto odpadlíků bylo z řad filozofů, vědců a intelektuálů, kteří přispěli k rozkvětu tehdejšího světa, jako byl například ar-Rází, z jehož díla čerpáme dodnes.

Stejně jako v předchozích dobách, v rámci islámské historie, i dnes jsme svědky určité vlny odpadlictví. Vlády arabského světa a náboženské instituce odmítají přiznat, že jejich společnosti čelí velké výzvě, jež by mohla ohrozit jejich celkovou stabilitu. Proto vytvářejí falešné statistiky a snaží se ukázat, že žádný takový jev neexistuje, a že počet odpadlíků v některých zemích nepředstavuje ani jedno procento celkové populace. Ono zbývající procento pak připisují na vrub Západu, na nějž svalují vinu za to, že tyto lidi podplácí, aby rozšiřovali pochybnosti o víře ve společnosti a nalákali mladou generaci na zhýralý západní životní styl.

Je pravdou, že kritika náboženství a veřejně deklarované odpadlictví může život odpadlíka v některých zemích islámského světa vážně ohrozit. I přesto však jsou hlasy těchto lidí dosti slyšet. Například mnoho odpadlíků, kteří pocházejí z Egypta, o svém odpadlictví veřejně mluví v televizi, a přesto nadále žijí ve své zemi. To může svědčit buď o jejich odvaze a ochotě riskovat svůj život za své přesvědčení, anebo je to důkazem jakési tendence otevírání společnosti a její cesty vstříc větší toleranci. Možná se jedná o výsledek tzv. arabského jara, jehož cílem bylo od začátku přinést do společnosti větší míru liberalizace a demokratizace. Na druhou stranu, stále v některých zemích, jako například Saúdské Arábii, hrozí trest smrti každému, kdo veřejně deklaruje své odpadnutí od víry.

6 Seznam literatury:

ABDULHAMÍD AL-HAMAD, Mhammad. *Tárich wa fikr az-zandaqa wa az-zanádiqa*. 1. Damašek: Dár at-tabí[°]a adž-džadída, 1999.

ABDUZZÁHER, Hasan Isa. *Al-hidúd wa al-[°]uqúba fí al-islám: Min fiqh adž-džaríma wa al-[°]uqúba*. Dostupné z: <http://qspace.qu.edu.qa/bitstream/handle/10576/9421/038504-0012-fulltext.pdf?sequence=10>.

AL-[°]CASQALÁNÍ, Ahmad. *Fath al-bári šarh sahíh al-buchári*. Káhira. Bejrút: Dár ar-raján lilturáth, 1986.

AL-[°]CILWÁNÍ, Táha. *Lá ikráha fí ad-dín*. Káhira: Maktabat al-šurúq ad-dwalíja, 2003.

AL-[°]IMIRÍNÍ, Sálíh. *Ar-rida bajn al-had wa al-Hurríja*. Rijád: Dár at-tadmuríja, 2013. ISBN 978-603-01-1862-5.

AL-CHIŠN, Husejn. *Al-fiqh al-džinái fí al-islám: Ar-rida namúžadžan*. Bejrút: Al-intišár al-carabí, 2015.

AL-KAK, Viktor. *Ibn al-muqaffa[°], adíb al-[°]aql*. Bejrút: Dár al-kitáb al-lubnání. Maktabat al-madrása, 1986.

AL-MURSUFÍ, Sa[°]d. *Šubuhát hawla ahadíth ar-radžim wa raddiha*. Bejrút: Mu'asasatu ar-Raján, 1994.

AL-QURTUBÍ, Mohammad bin Ahmad. *Al-Džámi[°] liahkám al-Qur'án*. Rijád: Dár [°]alam al-kutub, 2003.

AN-NISÁ'Í, Ahmad ben Šu'ajb. *Sinan An-Nisá'í, Kitáb tahrím ad-dam*. Maktab al-matbúcat al-islámíja, 1994.

AS-SÁMRÁÍ, Nu'nuqmán Abdulrazzáq. *Ahkám al-murtad fí aš-šari'a al-islámíja*. Rijád: Dár al-ʿulúm, 1983.

AS-SANʿÁNÍ, Mohammad bin Ismáʿíl ʿAl-Kahlání. *Subul as-salám*. 4. Káhira: Maktabat Mustafa al-Bábí al-Halabí wa awláduh, 1960.

AS-SIBÁʿÍ, Hání. Zanađíqatu al-adabi wa al-Fikr. Dostupné z: <https://ia800302.us.archive.org/35/items/znadika/znadika.pdf>.

ATH-THAHABÍ, Mohammad ben Ahmad ben ʿUthmán. *Sijar a'lam an-nubalá'*. Bejrút: Mu'asasatu ar-risála, 1989.

ATH-THWAJNÍ BIN SULEJMÁN BIN MOHAMMAD, Mohammad. *Chutúrat Ilghá ʿuqúbat ar-rida wa átharuhá al-amníja*. Rijád, 2011. Diplomová práce. Džami'at Nájef al-ʿarabíja lilʿulúm al-amníja. Vedoucí práce Džaláludín Mohammad Sálíh.

AZ-ZAMCHAŠARÍ, Mahmúd bin ʿAmru. *Tafsír al-kaššáf*. Bejrút: Dar Al-Maʿrifa, 2009. ISBN 9953-420-87-4.

BADAWÍ, Abd Ar-Rahmán. *Min táríh al-ilhád fí al-islám*. 2. Káhira: Sína lil-našir, 1993.

BIN HANBAL, Ahmad. *Musannad al-imám Ahmad*. Rijád: Dar Ihiá' at-turáth al-ʿarabí, 1993.

Denscombe, M. (2010): *The Good Research Guide: For Small-scale Social Research Projects*. Berkshire: McGraw-Hill International.

HÁMIDÍ, Mohammad Al-Hášimí. *Hasan At-Turání Ára'uhu wa idžtihádátuhu fí al-fíkri wa as-sijása*. Dár al-mustaqilla li an-našr, 1996. ISBN 9780952909200.

Hamplová, Dana. 2011. „Náboženství a pohlaví: Proč jsou ženy zbožnější než muži?“ *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 47 (2): 297-323. ISSN 0038-0288.

HUSEJN, Táha. *Fí aš-šíc'r al-džáhilí*. Káhira: Ro'ja lilnašr wa at-tawzí, 2007. ISBN 977-6174-19-1.

IBN-MANZUR, Mohammad. *Lisán al-^čarab*. Bejrut: Dar SADER, Publishers P. O. B. 10, 1968.

Korán. Přeložil Ivan Hrbek. Praha: AMS, 2007. ISBN 978-80-902419-0-9.

MOHAMMAD ABU AS-SUDŽ, ^čAtalláh ^čAbdulcálí. *Ahkám al-bughát fí aš-šarí'at al-islámíja*. Náblus, 1990. Diplomová. Univerzita An-Nadžáh v Náblus. Vedoucí práce Al-Qudúmí Marwán.

SAEED, Abdullah. Hassan, Saeed. *Freedom of Religion, Apostasy and Islam*. New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2016. ISBN 13:978-0-7546-3082-1 (hbk).

ŠOFÁNÍ, Ilijás. *Hurúb ar-rida*. Bejrút: Dár al-kunúz al-adabíja, 1995.

TABATABÁÍÍ, Mohammad Husejn. *Al-mízán fí tafsír al-qurán: al-džuz' 3*. Bejrút: Moasasat al-a^člamí lilmatbú^čát, 1996.

Elektronické zdroje

About Raif Badawi. In: *RAIF BADAWI* [online]. [cit. 2018-05-02]. Dostupné z: <https://www.raifbadawi.org/about-raif-badawi/all-about-raif-badawi.html>

ABOU BAKR, Sara. Farag Fouda, assassination of the word. In: *Daily News Egypt* [online]. 08.05.2013 [cit. 2018-05-02]. Dostupné z: <https://www.dailynewsegypt.com/2013/06/08/farg-fouda-assassination-of-the-word/>

ABULHÁDÍ, Šaimá'. 14 Ma'óluma °an rihlat al-isrá' wa al-mi°rádž .. ta°arraf °alajha. *Bawábat al-ahrám* [online]. 13.04.2018 [cit. 2018-05-02]. Dostupné z: <http://gate.ahram.org.eg/News/1894613.aspx>

Al-ach Wahíd barnámidž ad-dalíl °amid al-adab al-°arabí Táha Husejn fí aš-ši°r adž-džáhilí. In: *Youtube* [online]. 10.03.2014 [vid. 2018-05-02]. Kanál uživatele AlDaleelTV3. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=kW9sovF1AtY>

Al-Báb al-maftúh ma° Imán Abu Tálib wa malaf al-ilhád fí Masr. In: *Youtube* [online]. 06.06.2014 [vid. 2018-05-02]. Kanál uživatele Dream TV Egypt. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=du0faE2WG6c>

AD-DIMAŠQÍ, Šiháb. *Ibn ar-ráwandí .. safha min táríh al-ilhád fí al-islám* [online]. 29.10.2003 [cit. 2018-05-01]. Dostupné z: <http://www.m.ahewar.org/s.asp?aid=11212&r=0>

AL-DŽIDÍ, Ahmad. Awwal munázara bajna Jasir Burhami wa "tilmízihi al-mulhid" Ahmad Harqan. In: *Albawaba EG* [online]. 30.05.2015 [cit. 2018-05-02]. Dostupné z: <http://www.albawabhnews.com/1319930>

AL-QARADÁWÍ, Júsuf. Qadíjat ar-rida .. Hal tadžáwazatha al-mutaghajrát? Chutúrat ar-rida wa muádžahat al-fitna. In: *Islam Online* [online]. [cit. 2018-05-11]. Dostupné z: <https://archive.islamonline.net/?p=9071>

An-nášita Kholoud Bariedah: Lan askut can adž-džahím al-lazi nacíšuhi fí asucudíja. In: *Youtube* [online]. 17.10.2016 [vid. 2018-05-02]. Kanál uživatele DW Arabic. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=63VH5ZKEDFw&t=30s>

AŠ-ŠÁBANDAR HASAN, Ghálib. *Naqd hadíth (man baddala dínahu faqtulúh)* [online]. 10.3.2010 [cit. 2018-05-01]. Dostupné z: <http://elaph.com/Web/opinion/2010/3/541236.html>

AZ-ZABARQÁN, Nuhá Silin. Mulachchas kitáb - Fí aš-ši'r adž-džáhili - Li'amíd al-adab al-árabi Táha Husejn. In: *Modern Discussion* [online]. 31.10.2011 [cit. 2018-05-02]. Dostupné z: <http://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=281730>

Barnámidž al-Bit al-aswad - 153 - Rihla fí caql fatát sucudíja mac Kholoud Bariedah. In: *Youtube* [online]. 13.05.2015 [cit. 2018-05-02]. Kanál uživatele The Black Ducks Podcast. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=DqnR2plyGug&t=3256s>

BLACK, Ian. An-nášita Kholoud Bariedah: Lan askut can adž-džahím al-lazi nacíšuhi fí asucudíja. In: *Youtube* [online]. 17.10.2016 [cit. 2018-05-02]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=63VH5ZKEDFw&t=30s>

Cháridž an-nas - "Al-haqíqa al-gháiba" - Al-Kitáb al-lazi qatala Farag Fuda. In: *Youtube* [online]. 17.09.2017 [vid. 2018-05-02]. Kanál uživatele Al Jazeera Arabic. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=Z7Y3_a7dLM0

Cháridž an-nas - Táha Husejn cásifatu al-džadal al-mustamirra. In: *Youtube* [online]. 19.02.2017 [vid. 2018-05-01]. Kanál uživatele Al Jazeera Arabic. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=CDEzejRzBw8>

DŽÍRÚN. *Aš-šuc'úbija (bidájatuhu wa džalaját asbábiha)* [online]. 9.1.2017 [cit. 2018-05-01]. Dostupné z: <https://geroun.net/archives/72577>

FARAG SAJED, Fathi. *Risálat as-sahába li-ibn al-muqaffá'* [online]. 7.5.2016 [cit. 2018-05-01]. Dostupné z: <http://thevoiceofreason.de/en/article/19161>

GHANÍM, Rida. Ašhar al-munázrát bajna al-ilmánijín wa al-islámijín al-^carab. *Raseef 22* [online]. 05.05.2017 [cit. 2018-05-02]. Dostupné z: <https://raseef22.com/culture/2017/05/05/%D8%A3%D8%B4%D9%87%D8%B1%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%86%D8%A7%D8%B8%D8%B1%D8%A7%D8%AA-%D8%A8%D9%8A%D9%86-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D9%84%D9%85%D8%A7%D9%86%D9%8A%D9%8A%D9%86-%D9%88%D8%A7%D9%84%D8%A5%D8%B3%D9%84/>

Hiwár sáchin bajna Jusra as-sajed wa hafídat Táha Husejn hawla ^calaqatihi bil-islám wa al-mar'a wa al-hurrija - fí an_Níl drama. In: *Youtube* [online]. 11.11.2013 [vid. 2018-05-01]. Kanál uživetele Jusra as-Sajed. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=06JaJLU5rMw>

Hukum at-tifl izá ichtalafa dín al-wálidajn. In: *Islamweb* [online]. 26.03.2015 [cit. 2018-05-08]. Dostupné z: <http://fatwa.islamweb.net/fatwa/index.php?page=showfatwa&Option=FatwaId&Id=290272>

JÚNÁN, Sa^ċd. *Tacarrafú cala afkár ašhar al-mulhidín fí táríċh al-islám* [online]. 13.12.2016 [cit. 2018-05-01]. Dostupné z: <https://raseef22.com/life/2016/12/13/%D8%AA%D8%B9%D8%B1%D9%91%D9%81%D9%88%D8%A7-%D8%B9%D9%84%D9%89-%D8%A3%D9%81%D9%83%D8%A7%D8%B1-%D8%A3%D8%B4%D9%87%D8%B1-%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%84%D8%AD%D8%AF%D9%8A%D9%86-%D9%81%D9%8A-%D8%AA%D8%A7%D8%B1/>

Kholoud Bariedah: Lan askut ^ċan adž-džahím al-lazi na^ċíshu fí asu^ċudíja. In: *Youtube* [online]. 24.10.2016 [vid. 2018-05-02]. Kanál uživatele DW Arabic. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=magir2VCZNw&t=558s>

LIPKA, Michael a Conrad HACKETT. Why Muslims are the world's fastest-growing religious group. *FACTTANK* [online]. 06.04.2017 [cit. 2018-05-02]. Dostupné z: <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2017/04/06/why-muslims-are-the-worlds-fastest-growing-religious-group/>

Ma^ċ aš-šajċh ibn ar-Ráwandí al-mulhid hajátuh wa afkárüh – Ahmad Sa^ċd Zájed. In: *Youtube* [online]. 11.01.2017 [vid. 2018-03-26]. Kanál uživatele Ahmed Zayed. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=3fRIP_TsBLI&t=127s

MALIK, Kenan. The poetry of an old atheist. *Pandaemonium* [online]. 25.04.2011 [cit. 2018-05-03]. Dostupné z: <https://kenanmalik.wordpress.com/2011/04/25/old-atheist/>

MERIA JOURNAL STAFF. Faraj Fawda, or the Cost of Freedom of Expression. *International Affairs (GLORIA) Center, Interdisciplinary University* [online]. 03.06.2007 [cit. 2018-05-02]. Dostupné z: <http://www.rubincenter.org/2007/06/soage-2007-06-03/#bio>

MOHAMMAD ALÍ, Zakaríja. Qirá'a fí maqúlát al-ilmánijín al-^oarab. In: *Sasa Post* [online]. 05.01.2015 [cit. 2018-05-04]. Dostupné z: <https://www.sasapost.com/opinion/arab-secularists/>

NOWAIRA, Amira. When Islamic atheism thrived. *The Guardian* [online]. 10.05.2010 [cit. 2018-05-03]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/commentisfree/belief/2010/may/10/islam-freedom-expression>

NÚR, Ahmad. Al-ilhád fí al-^oálam al-^oarabí: limáza tachalla al-ba^od ^oan ad-dín?. In: *BBC Arabic* [online]. 31.08.2015 [cit. 2018-05-08]. Dostupné z: http://www.bbc.com/arabic/middleeast/2015/08/150831_arab_atheism

SAAD, Mohammad. What Taha Hussein can tell us today. In: *Ahramonline* [online]. 10.11.2013 [cit. 2018-05-01]. Dostupné z: <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/18/0/86092/Books/What-Taha-Hussein-can-tell-us-today.aspx>

SHAMS, C. Inati. Ibn ar-Rawandi (c.910?). *Routledge Encyclopedia of Philosophy: Islamic Philosophy* [online]. [cit. 2018-05-01]. Dostupné z: <http://www.muslimphilosophy.com/ip/rep/H035.htm>

Su'ál džarí 385 - Ráif Badawí sadžín al-hurrija fí as-Su^oudíja. In: *Youtube* [online]. 10.03.2015 [vid. 2018-05-02]. Kanál uživatele Alhayat. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Osxq6VGyyPM>

Su'ál džarí 435 Záhírat tark al-islám: Kajf wa limáza?. In: *Youtube* [online]. 17.12.2015 [vid. 2018-05-02]. Kanál uživatele Alhayat. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Dhpy9sLvtVA>

ŠABLÚL, Hamad Fadl. Tis'úna 'áman 'ala kitáb "Fí aš.šic' al-džáhilí" .. Hal ichtalafa wad'u at-tafkír wa at-takfír. *Al-jasra culture* [online]. [cit. 2018-05-01].

Dostupné z:

<https://www.aljasraculture.com/aljasra23418/%D8%AA%D8%B3%D8%B9%D9%88%D9%86-%D8%B9%D8%A7%D9%85%D8%A7-%D8%B9%D9%84%D9%89-%D9%83%D8%AA%D8%A7%D8%A8-%D9%81%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D8%B4%D8%B9%D8%B1-%D8%A7%D9%84%D8%AC%D8%A7%D9%87%D9%84%D9%8A-%D9%87/>

Taha Hussein. In: *State Information Service* [online]. 20.6.2009 [cit. 2018-05-01]. Dostupné z: <http://www.us.sis.gov.eg/Story/1344?lang=en-us>

Táha Husejn al-džiz' al-awal. In: *Youtube* [online]. 10.03.2012 [vid. 2018-05-01]. Kanál uživatele RT Arabic. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=ld94CV2XP7g>

Táríh al-ilhád fí al-islám Ahmad Sa'd Zajed. In: *Youtube* [online]. 22.07.2013 [vid. 2018-05-03]. Kanál uživatele Ahmad Zayed. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=uMC4Xyi4RZE&t=603s>

Tasríhát Raif Badawí. In: *Youtube* [online]. 17.01.2011 [vid. 2018-05-02]. Kanál uživatele Sary Najar. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=H4d507X7EXk>

WHITAKER, Brian. Arabs Without God: Introduction. *Al-Bab* [online]. [cit. 2018-05-02]. Dostupné z: <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2017/04/06/why-muslims-are-the-worlds-fastest-growing-religious-group/>

YUNAN, Saad. *Leading Atheists in Muslim History* [online]. 16.12.2016 [cit. 2018-05-01]. Dostupné z: <https://raseef22.com/en/culture/2016/12/16/leading-atheists-muslim-history/>

7 Resumé

The subject of this master thesis is highly sensitive and important one. This work aims to give Czech readers' elementary insight into the issue of the apostasy in Islam, which is closely linked to human rights violation, and is becoming a target for criticism of Islamic law not only by the West but by Muslims themselves.

Even though today there is a debate about apostasy and punishment imposed on the apostates and whether apostasy is a matter of free will of a man and a private affair between human and God. The punishment for apostasy in the view of Islamic law is execution, in case the apostates do not give up their heresy. Most Islamic scholars see the punishment for apostasy as non-contrary to human rights. From their point of view, freedom of religion is secured by Islam. People are not forced to convert to Islam, but if they voluntarily do so and publicly declare their conversion, they have no longer guaranteed a way back. The punishment for apostasy is primarily based on the principle of protection of faith and Islamic society. Some Islamic sources perceive apostasy as a manifestation of rebellion against state authorities and the religious community.

Today, thanks to the Internet, young Arabs are much more aware of the outside world than the previous generation. When they compare their countries to those of the more developed world, they are very disappointed. According to them, religion is one of the main obstacles to innovation and progress in the Arabic world.

This work is divided into four chapters. First of all the subject of apostasy is explored purely theoretically, they attention is paid to the texts of the Qur'an and the Sunnah that speak about apostasy, and serve as a platform on which the Islamic scholars base the form of the punishment. A substantial part of this work is also a study of apostasy in the Islamic Middle Ages. At that time the movement of Zandaqa was formed and

numerous freethinkers were sharply criticizing not only Islam but also the other Abrahamic religions. Many of these apostates emerged among the philosophers, scientists and intellectuals who contributed to flourishing of the world at that time. Great attention is also paid to the modern phenomenon of apostasy in the Arab countries. Part of the work is a short qualitative research of my own aiming to capture the subjective view of a group of 20 respondents on Islam, and to explore the reasons leading to their apostasy.

8 Přílohy

Příloha č. 1

Dotazník

Blok 1: Islám očima ex-muslimů

Proč jste odpadl/a od islámu?

Blok 2: Ženská otázka v islámu

Jak byste popsal/a roli mužů a žen v islámské společnosti?

Co říkáte na tvrzení, že islám přinesl lepší postavení ženám?

Blok 3: Kompatibilita vědy a víry

Je podle vás rozpor mezi islámem a vědou?

Jaký je váš názor na stvoření světa (teorie velkého třesku) a evoluční teorií od Darwina?

Blok 4: Otázka posvátnosti Koránu

Jaký je váš postoj k zázrakům popisovaným v Koránu?

Co říkáte na argument, že Korán obsahuje mnoho veršů, které poměrně přesně popisují některé pozdější vědecké objevy jako např. fáze těhotenství a astronomické úkazy jako např. Černá díra?

Vnímáte Korán jako posvátnou knihu?

Rozumí muslimové obsahu Koránu (proč ano, proč ne)?

Blok 5: Profil respondenta

Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Do jaké věkové kategorie spadáte? 15–20, 21–35, 36–50

Odkud pocházíte (velké město, malé město, vesnice)?

Jaké máte povolání?

Jaký je váš vztah k Bohu a náboženství obecně?

Konvertoval/a jste k jinému náboženství (jaké), nebo stal/a jste se ateistou?

Jaká byla reakce vaše rodiny a okolí, když jste oznámil/a, že odmítáte islám jako náboženství?

Musel/a jste kvůli svému přesvědčení opustit svojí zemi původu?

Byl/a jste praktikujícím muslimem/muslimkou?

Zajímaly vás teologické otázky?

Byl váš odchod od islámu zapříčiněn konkrétní událostí ve vašem životě či se jedná o výsledek dlouhodobějšího procesu?

Jak silná byla vaše interakce s náboženskými duchovními?

Na kolik jste byl/a zapojen do života náboženské obce?

Příloha č. 2

Seznam respondentů

Označení	Pohlaví	Věk	Země původu
Respondent 1	Muž	21 - 35	Egypt / Káhira
Respondent 2	Muž	21 - 35	Sýrie / Alepo
Respondent 3	Muž	21 - 35	Irák / Dhí Qár
Respondent 4	Muž	21 - 35	Palestina
Respondent 5	Muž	21 - 35	Sýrie
Respondent 6	Žena	21 - 35	Sýrie / Alepo
Respondent 7	Muž	21 - 35	Irák / Bagdád
Respondent 8	Muž	21 - 35	Sýrie / Alepo
Respondent 9	Žena	21 - 35	Jordánsko
Respondent 10	Muž	21 - 35	Libanon
Respondent 11	Muž	21 - 35	Irák / Karbalá
Respondent 12	Muž	15 - 20	Sýrie
Respondent 13	Žena	21 - 35	Sýrie
Respondent 14	Muž	21 - 35	Libanon
Respondent 15	Muž	21 - 35	Irák
Respondent 16	Žena	21 - 35	Sýrie
Respondent 17	Muž	15 - 20	Sýrie / Alepo
Respondent 18	Žena	21 - 35	Maroko
Respondent 19	Muž	15 - 20	Egypt
Respondent 20	Muž	21 - 35	Sýrie / Homs